

GU Journalen

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

Alla vinner på god kvalitet s 5

27 år och doktor i odontologi s 14

Lekfullt lärande s 15

4/01

FOTO: HILLEN INAGEL

Kartlägger alkoholistens psyke

Claudia Fahlke försöker förstå beroendet utifrån hjärnans funktioner s 10-11

Innehåll

Juni 2001

- 3 **Tufft arbetstempo** ligger bakom högt sjuktal
- 4 **Vilka tar över** när 40-talisterna går i pension?
- 5 **Kvalitet** för hela universitetet
- 6-7 **För låg prislapp** hotar slöjduitbildningen
- 8 **Miljöpristagare** varnar för gifter i maten
- 8 **Konsten flyttar** ut till förorten
- 10-11 **Varför super Jeppe?**
- 13 **Över 600 bilder** på webben
- 14 **Den första** disputerade tandhygienisten vid GU
- 15 **Från svenska fjällen** till Sydamerikas regnskog
- 16 **GU spelar fotboll** i hög division
- 17 **Per Unckels** förslag till en ny utbildningspolitik
- 19 **Ridån går ner** för Temanämnden
- 20 **Vem försvarar** demokratin?

GU Journalen

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR: Allan Eriksson. Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR: Ylva Beckman. Tel: 773 5162
ylva.beckman@adm.gu.se

REPORTER: Eva Lundgren. Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

FOTOGRAF: Göran Olofsson

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Pia Naurin, David Andersson, Per Unckel och Dennis Töllborg

KORREKTUR: Jenny Lööf

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg
Tel 031-773 1021, fax 031-773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: <http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen>

TRYCK: Elanders Novum, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 900 ex

UTGIVNING: 7 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i slutet av september

MANUSSTOPP: 10 september

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvarar redaktionen. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

FOTO: EVA SANDERSSON

Trots nedgången lyckas GU attrahera

ANTALET ANSÖKNINGAR TILL IT-universitetets påbyggnadsutbildningar var vid ansökningstidens utgång 236 till sammanlagt 150 utbildningsplatser. Med tanke på att det är första gången utbildningarna ges, att det är påbyggnadsutbildningar samt att etablerandet av IT-universitetet på ett olyckligt sätt sammanföll med att IT-bubblan sprack, får söktrycket betraktas som mycket tillfredsställande. Man kan vidare jämföra med nedgången på nästan 40 procent av antalet sökande till IT-utbildningarna vid Blekinge Tekniska Högskola. Intresset från omvärlden är stort och vi ser förväntansfullt fram mot höstens start av de intressanta och nydanande utbildningarna.

Kritik har framförts för att processen med IT-universitetet har drivits "top down". Det är ju riktigt i den meningen att idéer och incitament har genererats från ledningarna för Chalmers och Göteborgs universitet. Alternativet hade, som jag ser det, blivit en separat självständig statlig eller privatfinansierad högskola i öppen konkurrens med Chalmers och GU. Det finns säkert de som tycker att det hade varit ett bättre alternativ. För mig framstår dock den nuvarande konstruktionen av IT-universitetet som en betydande fördel för såväl Göteborgs universitet och Chalmers som för Göteborgsregionen. En konstruktion som innebär att IT-universitetet samögs av de båda universiteterna innebär två väsentliga saker:

1. IT-universitetet kan förutom egen kompetens även utnyttja all den samlade kompetens som finns inom de båda "ägaruniversiteterna". Bredden ger en enorm konkurrensfördel vad gäller såväl forskning som utbildning. Visserligen talas det om farhågor för konkurrens om kompetenser, men konkurrensen sker i så fall inom våra strukturer. Det är också i detta sammanhang viktigt att påpeka att IT-universitetet har tre campus: ett på Lindholmen, ett på Chalmers och ett på Göteborgs universitet.
2. IT-universitetet erbjuder via sin konstruktion studenterna tillgång till utbudet inom två universitet, Chalmers och GU. Detta om något borde locka ungdomar till högre studier i Göteborg. Det kan t o m bli så att IT-universitetet ökar söktrycket även till andra utbildningar.

Årets ansökningsomgång visar generellt ett vikande studentunderlag. Göteborgs universitet behåller dock fortfarande ett högre söktryck än övriga universitet. Särskilt glädjande är att samtliga värduutbildningar, utom biomedicinska laboratorieanalytiker, har det största söktrycket i landet. En annan positiv sak är att naturvetenskapliga fakulteten fyller sina utbildningar bättre än sina motsvarigheter i landet. Sökandet till lärarutbildningarna är variabelt, men som helhet tillfredsställande. Det är således utomordentligt positivt att vi lyckats hålla positionen som det kanske populäraste universitetet, men vi måste ändå hålla i minnet att antalet sökande studenter totalt sett minskar markant. Sett på sikt med bibehållen trend kan vi tvingas reducera utbildningskapaciteten.

STYRELSEN GAV VÅREN 2000 rektor i uppdrag att se över tvärvetenskapens situation vid universitetet och vid behov föreslå en förändrad organisatorisk struktur. Hans Glimell, professor i humanteknologi med erfarenheter från tvärvetenskapligt arbete i Linköping, gavs ett relativt fritt uppdrag att genomföra en granskning och föreslå förändringar. Hans rapport, som blev färdig och tillgänglig under hösten 2000, gav upphov till många intressanta och givande diskussioner om forskningens villkor. Rapporten diskuterades särskilt vid två seminarier och en paneldebatt nu under våren. Rektorsämbetet har summerat intrycken, sammanställt och testat tankarna inför styrelse, dekaner och vicerektorer. Styrelsen gav därefter rektor i uppdrag att utefter redovisade tankar och diskussioner formulera ett förslag som sedan kan remissbehandlas på bred front över sommaren. Styrelsen förväntas ta beslut före årsskiftet. Förslaget är nu under bearbetning och kommer att diskuteras med företrädare för Temanämnden innan det går på remiss.

Till sist vill jag tillönska alla en glad sommar, med bl a ett välbehövligt avbrott för vila och rekreation.

Kärvare arbetsklimat ger ökad sjukskrivning

Sjukfrånvaron fortsätter att öka för fjärde året i rad. Den största ökningen står långtidssjukfrånvaron för. Främst drabbas kvinnor – men även allt fler doktorander sjukskrivs en längre tid.

NY STATISTIK VISAR att sjukfrånvaron bland universitetets anställda fortsätter att öka. Det är ingen dramatisk skillnad jämfört med förra året, men tendensen är tydlig. Från 1999 till 2000 har antalet sjukdagar ökat med nästan 9 procent. I ett femårsperspektiv har den genomsnittliga tiden för sjukfrånvaron ökat från 9 till 16 dagar per anställd.

– Så här får det bara inte fortsätta, menar Inger Wilgotsson Lundh, SACO:s ordförande vid GU. Det tyder på att vi har ett allt för högt arbetstempo som slår ut människor.

Statistiken förvänar inte Per Sjöstrand från OFR/S.

– Man behöver inte bara läsa statistiken för att veta hur situationen ser ut. Statistiken ger säkert en glättigare bild av hur verkligheten är. Jag misstänker att det finns ett stort mörkertal. I mitt fackliga arbete möter jag många människor som sliter ut sig, säger Per Sjöstrand.

DEN ÖKANDE SJUKFRÅNVARON oroar även universitetsdirektör Björn Järbur, som är ordförande i den centrala arbetsmiljökommittén. Trots det ser han ingen anledning till akuta åtgärder från centralt håll.

– Nej, det finns ingen generell lösning utan det handlar om att förbättra arbetsmiljön på varje arbetsplats. Fler chefer borde bli bättre på att uppmärksamma anställdas arbetsituation, och att kontinuerligt ha en dialog med anställda.

Björn Järbur uppmanar fakulteterna att på allvar börja prioritera arbetsmiljöfrågor.

Vad beror då den ökade sjukskrivningen på? Enligt Per Sjöstrand ser vi idag resultatet av många års nedskärningar. Bland annat försämringarna inom sjukförsäkringen gör att många går till jobbet trots att de är sjuka, eftersom ingen annan gör jobbet. Men den viktigaste förklaringen är att arbetsplatsen har blivit tuffare och mer otrugg.

– Det har blivit en hårdare press som tär. Exempelvis är IT-tekniken en stressande faktor. En del av stressen hänger ihop med att program och datorer krånglar och att man måste lägga ner mer tid att svara på e-post. Dessutom måste vi lärare ägna allt mer tid åt kringuppgifter och administration som tidigare sköttes av andra.

DET ÄR EN BILD som även bekräftas av SACO.

– Det är i dag en ökad press på att prestera mer med mindre resurser. Lärare och forskare får allt fler uppgifter, samtidigt som det finns krav på kompetensutveckling, säger Inger Wilgotsson Lundh.

På grund av resursbristen är handlingsutrymmet litet. SACO medger att man inte kan göra särskilt mycket förutom att uppmärksamma problemen och att vara ett stöd för anställda som söker hjälp.

Exempel på brister är att arbetsgivaren inte alltid följer arbetstidsavtalet för lärare som anger att ett minimum på 10 procent av arbetstiden ska ägnas åt kompetensutveckling/forskning. Dessutom utbetalas inte övertidsersättning, vilket strider mot arbetstidsavtalets intentioner.

Både fack och arbetsgivare ser med allt större oro på att allt fler doktorander sjukskrivs en längre tid.

– Det system som infördes för några år sedan bygger på ett cyniskt och kallt kalkylerande. Precis som man inom militären räknar med mänskliga förluster. Denna grymma kalkyl tar ingen hänsyn till den livssituation som doktorander befinner sig i, säger Per Sjöstrand.

Björn Järbur är inte säker på att det beror på reformen, utan tror att det kan finnas andra förklaringar. Svaret ges snart i den doktorandbarometer som nu genomförs.

MEN DEN PERSONALKATEGORI som ligger allra sämst till är lokalvårdarna – med en sjukfrånvaro som är fyra gånger högre än alla andra.

– Det är inget nytt problem utan så har det sett ut i decennier, säger Per Sjöstrand. Likt förbannat händer ingenting. Det är det mest skrämmande. Min känsla är att vi har börjat acceptera lokalvårdarnas höga sjukfrånvaro som en norm, som något naturligt. Det krävs helt andra grepp för att komma tillrätta med lokalvårdarnas arbetsituation.

Att lokalvårdarnas arbetsituation måste förbättras håller Lennart Olsson från SEKO med om.

– Det är helt oacceptabelt. Låt lokalvården få kosta mer. Annars kommer vi aldrig åt problemet.

90-TALETS NEDSKÄRNINGAR och det ökade antalet studenter lyfts fram som huvudsakliga förklaringar till ökad sjukfrånvaro. Enligt Lennart Olsson har även bristen på TA-personal starkt bidragit till ökad arbetsbelastning för lärare och forskare.

– Både lärare, forskare, doktorander och studenter har rätt till professionell

teknisk och administrativ service. Men när man slänger ut TA-personal bygger man in en sårbarhet i systemet som gör att det inte blir någon kontinuitet.

I grund och botten handlar det om att resurserna inte stämmer med ambitionerna, menar Per Sjöstrand som inte ser någon ljusning i framtiden.

– Mitt intryck är att vi sitter i ett sjunkande skepp. Det finns inte mycket man kan göra utan det krävs radikala förändringar som ingen är beredd att genomföra. Vad som behövs är mycket mer resurser för att minska sårbarheten och för att få en rimligare arbetsituation.

Allan Eriksson

Fakta / Sjukfrånvaro

- Från 1999 till 2000 har det totala antalet sjukdagar ökat från 66 813 dagar till 76 249, en ökning med 9 procent.
- Det är framför allt kvinnor i åldern 55 och äldre som drabbas.
- Högst sjukfrånvaro är det inom de utbildningsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fakulteterna, UB, den gemensamma förvaltningen och lokalvården (i särklass högst).
- Långtidssjukfrånvaron ökar mest. Under 1999 var 181 personer sjukskrivna längre än 91 dagar, förra året var antalet 245 anställda.
- En annan tendens är att allt fler doktorander långtidssjukskrivs. Förra året var 22 doktorander sjuka i mer än 3 månader, varav 11 är i åldern 26-35.

Stort underskott vållar fortsatt oro

MYCKET ÄR FORTFARANDE oklart kring naturvetenskapliga fakultetens ekonomi.

När universitetsstyrelsen hade sitt möte i maj togs inga konkreta beslut. Styrelsen vill att fakulteten ska nå ekonomisk balans i december 2005 och gav rektor i uppdrag att tillsätta en arbetsgrupp som har till uppgift att ta fram en åtgärdsplan.

Prorektor Birgitta Skarin Frykman har varit ordförande i arbetsgruppen där representanter för fakulteten och den

gemensamma förvaltningen sitter med.

Vid tidningens pressläggning var förslaget ännu inte klart och varken Birgitta Skarin Frykman eller dekanus Stefan Nilsson kan säga vad förslaget går ut på.

Att arbetet har dragit ut på tiden beror främst på att arbetsgruppen har varit oense om hur man ska beräkna löne- och prisökningar för de kommande fem till sju åren.

– För att göra en realistisk bedömning måste vi ta ställning till vilken beräknings-

modell som är mest hållbar, säger Birgitta Skarin Frykman.

Styrelsen vill nu att man lägger fram underlag för ett delbeslut som man kommer att ta ställning till den 11 juni.

Ett sådant underlag arbetar man med nu.

– Det handlar om åtgärder som kan göras snabbt och som vi redan satt igång med: förtätningar och personalnedskärningar, som de berörda redan blivit informerade om, säger Stefan Nilsson.

Det är inte troligt att fakulteten når nollresultat 2001, men det vill Stefan Nilsson inte uttala sig om ännu.

– De ekonomiska förutsättningarna har kommit in så sent att det är för tidigt att uttala sig. Med trögheten i ekonomisystemet vet vi inte riktigt hur vi ligger till just nu.

Frågan om naturvetenskapliga fakultetens ekonomi kommer upp på styrelsens bord igen i höst.

Sahlgrenska ger tydligare profil åt akademien

SAHLGRENSKA AKADEMIN vid Göteborgs universitet – så kommer den nya akademien som träder i kraft 1 juli i år att heta. Det engelska namnet blir the Sahlgrenska Academy at Göteborg University.

Äntligen har det som länge kallats den hälsovetenskapliga akademien fått sitt slutgiltiga namn. Och det är ett slagkraftigt namn man velat satsa på som dessutom måste fungera även utomlands. Därför har valet fallit på det redan internationellt kända namnet Sahlgren.

– Sahlgrenska förekommer oftare i den internationella pressen än till exempel Karolinska, berättar Göran Bondjers, preses vid akademien. Och att uppkalla akademien efter Niclas Sahlgren stämmer ju också med hans önskan att hans donationer skulle gå även till utbildning av läkare.

Med det nya namnet undviker man också en sammanblandning med Hälsouniversitetet vid Linköpings universitet och med Nordiska Hälsovårdshögskolan.

Men finns det inte en risk att namnet blandas ihop med Sahlgrenska sjukhuset i stället?

– Cirka sjuttio procent av vår verksamhet sker ju inom sjukhusets väggar så om namnen blandas samman i det allmänna medvetandet tror jag inte har så stor betydelse. Det är bra att vi använder de gamla göteborgska namnen, de skapar en bättre profil och visar tydligt vår samverkan med sjukvården, menar Göran Bondjers.

Pam Fredman blir propreses

STÄLLFÖRETRÄDANDE ledare för Sahlgrenska akademien blir Pam Fredman, professor i klinisk neurovetenskap. Hon tillträder tjänsten som propreses den 1 juli, när akademien formellt sett bildas.

FOTO: ALLAN ERIKSSON

NYHETER

Stort behov av unga disputerade lärare

Den sneda åldersfördelningen gör att allt fler unga lärare kommer att behövas i framtiden. Som ett första steg föreslås en central satsning på 36 miljoner under fem år för att skapa fler anställningar för unga disputerade lärare.

INOM TIO ÅR kommer cirka hälften av lärarna vid Göteborgs universitet att ha gått i pension. Situationen förvärras av att antalet forskarassistenter, som är en av de viktigaste rekryteringstjänsterna, har halverats på fem år. Orsaken är fakulteternas dåliga ekonomi, för att spara pengar har man dragit in på forskarassistenter.

Det finns en medvetenhet om problemen, men hittills har åtgärderna lyst med sin frånvaro. Universitetsdirektör Björn Järbur har i vår lagt fram ett förslag om att stärka rekryteringsstödet för unga lärare med 36 miljoner under fem år.

– En satsning på anställningar för unga disputerade lärare medverkar till att klara den framtida interna kompetensförsörjningen samtidigt som det påskyndar jämställdhetsarbetet inom universitetet, säger Björn Järbur.

Anställningar som kan komma ifråga är inte bara forskarassistenter, utan befattningar som är mer inriktade mot undervisning. Regeringen planerar att införa en ny anställning som biträdande lektor för att möta behoven inom grundutbildningen.

Idén är att använda den anslagskredit på 45 miljoner som fakulteterna har fått låna för att lindra effekterna av nedskärningarna under 90-talet. Beloppet ska betalas tillbaka under 2001-2003.

– Återtagandet av anslagskredit ger oss en möjlighet att skapa incitament för att lite tidigare komma igång med generationsväxlingen när 40-talisterna går i pension.

BEHOVET AV nyrekryteringar anses vara mycket stort. För att klara bortfallet av pensionerade lärare behövs uppskattningsvis omkring 60 nya anställningar per år. Om man dessutom tar med i beräkningen att alla unga lärare inte stannar kvar inom universitetet och att det finns ett stort behov vid andra högskolor i regionen, är det verkliga behovet av nyrekryteringar större än 100 anställningar per år.

Enligt Björn Järbur är det egentligen bara samhällsvetenskapliga fakulteten som på ett medvetet sätt har börjat ta i tu med problemet med utbrändhet och generationsväxling.

DET SÅ KALLADE generationsväxlingsprogrammet går i korthet ut på att låta lärare från 60 års ålder som har en hög undervisningsbörda att få minska sin undervisning med 40 procent för att kunna ägna sig åt exempelvis forskning eller mentorskap. På så vis kan yngre lärare slussas in

i undervisningen. Fakulteten står för hälften av kostnaden och institutionen för hälften. Det finns inga detaljerade regler utan institutionen kan själv välja att rekrytera lärare eller att satsa på doktorander.

SATSNINGEN BERÄKNAS KOSTA över 10 miljoner under en femårsperiod, men det är enligt Ulf Broberg på samhällsvetenskapliga fakultetskansliet svårt att uppskatta vad det egentligen kommer att kosta.

– Det är tänkt att fungera som ett morotssystem och förhoppningsvis kommer fler och fler ta vara på möjligheten, säger han.

Fakulteterna inbjuds att snarast komma in med förslag på åtgärder för att rekrytera unga lärare. Om allt går enligt planerna kan universitetsstyrelsen fatta beslut i frågan i början av hösten.

Men satsningen ska bara ses som ett incitament.

– Den stora kostnaden måste fakulteterna, som har ansvaret för ekonomi och personal, ta, slår Björn Järbur fast och uppmanar fakulteterna att börja prioritera frågan.

– Det är inte frågan om vad ekonomin tillåter utan det handlar om verksamhetens överlevnad.

Allan Eriksson

Nu kan alla lämna synpunkter på nya Pedagoggen

Ännu ett steg har tagits mot nya Pedagoggen. I maj godkände Byggnadsnämnden förslaget till detaljplan och nu pågår samrådshandling, där olika instanser och allmänhet får lämna synpunkter.

– DEN NUVARANDE detaljplanen är från 1957 och omfattar bland annat en trafikplats samt kontorsbyggnader. Den måste omarbetas och området reserveras för universitetsändamål, konstaterar Agneta Kores, avgående fastighetsdirektör.

Samrådshandlingen innebär att berörda och allmänheten får lämna synpunkter på förslaget.

Under samrådstiden, fram till den 21 juni, pågår en utställning vid stadsbygg-

nadskontoret men också i en lokal på Södra Larmgatan 2 mitt emot Sociala huset. I utställningen kommer både de som är för och emot till tals.

Detaljplaneringen står byggnadsnämnden för. Då tar man ställning till framförda synpunkter och beaktar dem man finner relevanta. Det kan handla om att det behövs mer cykel- och bilparkeringar, synpunkter på anläggningens storlek mm.

Agneta Kores tror att beslutet kommer att överklagas ända upp i regeringsrätten vilket antagligen medför att projekteringen inte kan påbörjas förrän om drygt ett år.

– Under tiden sätter vi igång med förberedande arbete: Hur stora lokaler

behövs och hur kan vi samutnyttja andra fakulteters lokaler. Vi kommer också att serva byggnadsnämnden med information.

Kostnaderna ska hållas på samma nivå som i dag vilket innebär att ytan kommer att minska med cirka 12 000 kvadratmeter. Något som kompenseras av att lokalerna blir mer ändamålsenliga och att andra lokaler kan utnyttjas.

När bygget kommer att stå klart är svårt att spekulera i, kanske 2004, säger Agneta Kores som menar att den demokratiska processen måste få ha sin gång.

– Vi får inte ta några genvägar. När allt är klart kan vi sätta igång.

Ylva Beckman

Att arbeta med kvalitet lönar sig på sikt

FOTO: GOPAN OLOFSSON

Offentlighet har stor betydelse för kvalitetsarbetet, menar vicerektor Bengt-Ove Boström som tycker det är självklart att kritik och självkänedom ingår som naturliga delar i akademien.

Kvalitet får inte ses som en börda, något som man gör vid sidan om, menar vicerektor Bengt-Ove Boström.

I ett nytt förslag till kvalitetssystem ska all verksamhet kvalitetssäkras och följas upp regelbundet. Samtidigt finns det stor frihet att utforma egna instrument för att utvärdera och utveckla vad man gör.

EN NYHET i kvalitetssystemet är att det omfattar hela universitetets verksamhet. Inte bara forskning och undervisning, utan även ledningsstöd och administration.

– Att vårt arbete håller god kvalitet är av avgörande betydelse för Göteborgs universitets framtid.

Bengt-Ove Boström, som är vicerektor med ansvar för kvalitetsfrågor, har under flera år som prefekt för statsvetenskapliga institutionen arbetat målmedvetet med att utveckla program för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling.

Det kvalitetssystem, som styrelsen nu har antagit, bygger till viss del på det arbetet. Kraven i dokumentet är allmänt hållna, detaljutformningen kan skifta från institution till institution. Boström uppmanar institutionerna att bygga vidare på

det redan påbörjade kvalitetsarbetet.

– När vi konstruerade vårt system byggde vi på vårt arbete, det handlade mest om att systematisera det vi redan gjorde och att skaffa ordentliga rutiner. Vi funderade mycket över vad som fungerade bra eller inte.

Bengt-Ove Boström beskriver kvalitetsarbetet som ett medvetet och systematiskt sätt att bedriva verksamheten. I själva verket är det inte svårare än att ställa sig frågor som: Vad vill vi göra? Vad gör vi? Gör vi det bra? Och vad kan vi göra bättre? Hur kan vi göra det mer effektivt?

SAMTLIGA REMISSER har varit positiva till förslaget. Viss kritik har kommit från Göteborgs universitets förenade studentkårer (GUS) som efterlyser mer konkreta övergripande regler och att studenternas roll ska bli mer tydlig. I det slutgiltiga förslaget har studenternas roll tydliggjorts. Från flera håll påpekas det att kvalitetsarbete kostar pengar – och att insatserna måste vägas mot nyttan.

Några särskilda centrala medel finns dock inte avsatta för satsningen. Bengt-Ove Boström är väl medveten om att kvalitetsarbete kostar pengar men betonar att det lönar sig på sikt.

– Frågan är om det går åt mer perso-

nalresurser än tidigare. Jag tror inte att det behöver bli så mycket dyrare. Det finns inget som är mer oekonomiskt än att jobba på fel sätt. Ett bra kvalitetssystem skall hjälpa oss att finna ändamålsenliga arbetsmetoder. Då kommer kvalitetsarbetet att betala sig med råge.

HAN TYCKER det är viktigt att kvalitetssystemet inte uppfattas som ett nytt centralt påbud från universitetsstyrelsen.

– Det är ett ansvar man har på alla ledningsnivåer, från universitetsstyrelsen till institutionsstyrelsen. Principen är att det ska vara ett decentraliserat system – men det finns också ett centralt ansvar.

Grundidén är att varje institution eller avdelning ska ha ett eget kvalitetssystem. Instrument för att ta reda på om man gör ett bra jobb eller inte ska utformas efter den egna verksamhetens behov och krav, förtydligar Boström.

INBYGGT I SYSTEMET finns granskning och uppföljning. Det är universitetsledningens uppgift att granska fakulteternas kvalitetsarbete och fakulteternas ansvar att granska institutionernas.

– Tanken är inte att man ska styra i minsta detalj, menar Bengt-Ove Boström. Det är inte meningen att man ska rappor-

tera uppåt pliktskyldigt, utan jag ser det hellre som läroprocess från båda håll. Syftet ska snarare vara att stimulera än att kontrollera.

En tanke skulle kunna vara att rektorsämbetet organiserar en kollegial granskning där till exempel dekaner besöker varandras fakulteter och diskuterar hur effektiva olika system är – ungefär på samma sätt som när Högscoleverket gör platsbesök.

KVALITETSARBETE SKA INTE betraktas som en sidoverksamhet, som något nödvändigt ont.

– Det är viktigt att det inte är något man sysslar med var femte år, säger Bengt-Ove Boström. Verksamhetsutveckling är en ständig process. Om man arbetar systematiskt med kvalitetsfrågor och har en verksamhet som utvecklas väl, då är risken mindre att man blir nedprioriterad.

Instrument för att granska kvaliteten ska vara effektiva och anpassade för verksamheten. Det finns alltså en stor frihet att utforma egna kvalitetsinstrument.

I dokumentet finns det flera exempel på hur man kan göra. Den traditionella formen av kvalitetssäkring är den kollegiala granskningen som används vid seminarier, disputationer, konferenser och publicering.

När det gäller undervisningen är skriftliga kursutvärderingar ett vanligt kvalitetsinstrument. Men dessa utvärderingar kan utformas och användas på många olika sätt, säger Boström.

– Kursutvärderingar fungerar bra ibland – men långt ifrån alltid. Man skulle kunna experimentera mer. Ett sätt är att göra kursutvärderingar i seminarieform, där studenter, lärare och granskande kolleger deltar.

ANDRA FORMER av kvalitetsinstrument är medarbetarsamtal, utbildningskonferenser och externa utvärderingar.

Även offentlighet har stor betydelse för kvalitetsarbetet, menar Bengt-Ove Boström. Han tycker det är självklart att den akademiska verksamheten skall bygga på debatt och öppenhet.

– Genom att vi tvingas att visa upp vad vi sysslar med och genom att inbjuda till granskning och kritik, får vi bästa chansen att utvecklas. Vi är inte bra för att vi i dagsläget är bra – utan för att vi ständigt försöker utveckla oss.

– I så fall är det inte så farligt med kritik, säger Bengt-Ove Boström. Man vill ju få kännedom om sina svagheter för att eliminera dem. Slutenhet speglar i stället en oro för att verksamheten inte håller måttet.

Allan Eriksson

NYHETER

Mer pengar krävs för att rädda slöjd

Slöjdt utbildningen är ännu en gång hotad. Om man inte får mer resurser utbildningsvetenskapliga fakulteten ingen annan utväg än att lägga ner utbildningen.

DE EKONOMISKA PROBLEMEN inom institutionen för hushållsvetenskap (IHu) fortsätter och det är återigen slöjdt utbildningen som hotas av nedläggning.

När en arbetsgrupp för ett halvt år sedan kom fram till att ämnet slöjd, både av naturliga och ämnesmässiga skäl, bättre skulle passa inom konstnärlig verksamhet väcktes ett hopp. Diskussioner inleddes med konstnärliga fakultetsnämnden och Högskolan för design och konsthantverk (HDK), som var positiva till planerna. Men man nöjer sig inte med dagens ersättning utan kräver att ämnet får konstnärlig prislapp, vilket är cirka tre gånger så mycket som dagens samhällsvetenskapliga prislapp.

Per-Olof Thång, dekanus på utbildningsvetenskapliga fakulteten, är pessimistisk.

– Läget är låst, säger han. Vi har uttömt alla alternativ. Förslaget ser inte ut att bli av eftersom konstnärliga fakulteten inte är beredd att ta över utbildningen om man inte får tillräckligt med ekonomiska resurser. Helt klart måste ersättningen för slöjdläro ut bildningen öka, men den kräver inte konstnärlig prislapp.

Konstnärliga fakultetens kanslichef Nils-Olov Halling tycker att det är lika naturligt att fakulteten utbildar slöjdlärare som det är ut bilda musklärare, men menar att ersättningen bör vara samma som för muskläro ut bildningen.

GRUNDPROBLEMET ÄR ATT IHu:s utbildningar kostar betydligt mer än vad man får i ersättning. Prislappen på 26 800 kr räcker inte för att ge en fullgod utbildning. Den egentliga kostnaden är ungefär dubbelt så hög. Fakulteten skjuter till ett extra anslag på 4,5 miljoner för att institutionen inte ska gå med minus.

– Vi klarar att finansiera utbildningen i dag, om än med vissa svårigheter, säger Per-Olof Thång. Men det är mycket tveksamt om vi har råd på sikt. De närmaste åren har vi en anslagskredit på 10,8 miljoner att betala tillbaka.

Tiden brådskar. Ska lokalerna på Klangfärgsgatan i Västra Frölunda sägas upp måste det ske i höst, då kontraktet löper ut hösten 2002.

Det som föreslås är en successiv överflyttning av ämnet till HDK redan i höst. Om det, mot förmodan, blir designprislapp på utbildningen kommer kostnader-

na att öka med totalt 4,3 miljoner under tre år.

Ärendet kommer sannolikt upp på universitetsstyrelsens bord i höst. Då tänker Per-Olof Thång redovisa alternativen och kräva att utbildningen får mer pengar. Annars är risken stor att ämnet läggs ner.

– Vi kan inte tillåta att vissa delar svälts ut. Ska GU tillhandahålla läro ut bildning i slöjd eller inte? Att lägga ner slöjdläro ut bildningen kommer säkert att leda till en massmedial debatt. Jag tycker inte att vi kan ta det beslutet när vi inte har några möjligheter att agera. Om styrelsen inrättar program så borde det också vara styrelsens uppgift att besluta om nedläggning.

OM FÖRSLAGET ATT flytta utbildningen till HDK inte skulle gå igenom är alternativet, enligt Per-Olof Thång, att driva verksamheten vidare som vanligt. Men förutsättningen är att utbildningen åtminstone får naturvetenskaplig prislapp. Händer ingenting alls ser Per-Olof Thång ingen möjlighet att långsiktigt med konstgjord andning hålla ämnet vid liv.

– Det tråkiga är att personalen aldrig får några klara besked om framtiden.

Allan Eriksson

Ska GU ge slöjdt utbildning eller inte? Dagens ersättning är allt för låg för att ämnet ska överleva. Hoppet står nu till att flytta slöjd till den konstnärliga fakulteten.

FOTO: EVA SJÖDIN

Fakta / Slöjd

Läro ut bildningsprogrammet med inriktning mot slöjd åk 4-9 är landets enda slöjdläro ut bildning med gemensam inriktning mot trä-metall och textil. Utbildningen har totalt 36 helårsstudieplatser. Varje höst antas 24 studenter; utöver detta finns ett antal fristående kurser.

Prislappen för utbildningarna är 26 800 kr. Slöjdt utbildningens egentliga budget är på 3,2 miljoner, varav institutionen får 1,5 miljoner i anslag. Resten får fakulteten skjuta till.

Ända sedan högskolereformen 1993, då statens tilldelning av resurser förändrades, har institutionen för hushållsvetenskap gått med underskott. Reformen drabbade IHu hårt eftersom bidraget per student och läsare skars ned med cirka 50 procent. 1996 bantades verksamheten kraftigt, med följd att många lärare sades upp.

I landet finns även slöjdt utbildningar i textil och trä/metall vid Umeå, Linköpings och Uppsala universitet. Den genomsnittliga prislappen vid andra universitet ligger på cirka 35 000 kronor.

Hör ihop med konstnärlig verksamhet

SLÖJD ÄR ETT skapande och problemlösande ämne – oberoende av vilket material man använder. Därför passar slöjd bättre in i konstnärlig verksamhet, menar Kristina Larsson, slöjddämnesansvarig, som tillsammans med lärare från HDK har utarbetat ett förslag om att flytta ämnet till HDK.

– I arbetsgruppen var vi helt eniga om att en flytt till HDK skulle bli väldigt bra.

Tanken på att tillhöra konstnärlig verksamhet är inte ny. Kristina Larsson, som själv har varit lärare på Textilläro-utbildningen i 15 år, ville redan på 80-talet att studenter och lärare skulle få tillgång till konstnärligt utvecklingsarbete. Men då var inte tiden mogen, menar hon, på grund av kulturskillnader och revirtänkande.

Nu, däremot, är läget ett helt annat. Slöjddämnet skapande karaktär gör det naturligt att höra till det konstnärliga området. Något som också betonas i den nya lärarutbildningen, där t ex slöjd och bild kan kombineras.

ETT ANNAT SKÄL är att i nästan alla andra länder ligger ämnen som liknar slöjd under konstnärlig verksamhet.

Hon pekar också på fördelar för HDK. Fler studenter ger bättre ekonomi. IHU:s lärare har också större erfarenhet av vetenskapligt arbete. Även profilen mot resurshushållning är en styrka.

– Men konstnärligt kan vi inte tillföra så mycket, säger Kristina Larsson. Det

kommer att vara en viss skillnad lång tid framöver mellan dem som vill bli formgivare och slöjdlärare.

HON MENAR ATT dagens situation är ohållbar – eftersom det är omöjligt att bedriva en så resurskrävande utbildning till samhällsvetenskaplig prislapp. En högre ersättning krävs för att bekosta den utrustning, de lokaler och de lärare som krävs för att driva verksamheten på ett bra sätt.

– Vi passar inte in i universitetets normala tilldelningssystem. Kanske beror det på rädsla eller rent ointresse för vår verksamhet?

Kristina Larsson tycker det är cyniskt att diskutera nedläggning när det enligt alla prognoser finns ett stort behov av slöjdlärare, som därför kan ses som ett framtidsyrke.

– Att lägga ner verksamheten vore ett olyckligt och dumt beslut. Den risken har vi levt med sedan 1993 när anslagen halverades. Men jag är ändå optimistisk inför framtiden, säger Kristina Larsson och tillägger:

– För mig är det helt naturligt att höra till konstnärlig verksamhet. Men framför allt är det viktigt för studenterna. De behöver se många kreativa människor och inte tomma salar.

Allan Eriksson

FOTO: EVA STODOL

Gott betyg till datavetenskap

Klart godkänt – det fick de datavetenskapliga utbildningarna vid GU/Chalmers när HSV nyligen presenterade sin utvärdering av landets datavetenskapliga utbildningar. Särskilt framhåller man forskarutbildningen medan grundutbildningen får mer kritik.

ATT GU OCH CHALMERS bedriver datavetenskapliga utbildningarna tillsammans och därför kan utnyttja gemensamma resurser på ett effektivt sätt är något som Högskoleverkets utredning betonar som något mycket positivt. Vid GU är den huvudsakliga utbildningen det datavetenskapliga programmet på 160 poäng medan den viktigaste utbildningen vid Chalmers är datatekniklinjen på 180 poäng.

När det gäller grundutbildningen slår utvärderingen fast att en mycket stor andel av lärarna är disputerade och man ser det som positivt att det finns planer på att starta ett internationellt mastersprogram med kurser på engelska.

Däremot är man kritisk till att anknytningen till näringslivet är svagare än man förväntat sig, att studenterna inte deltar tillräckligt aktivt i undervisningen och till att det inte finns något forum för lärarnas utveckling.

– Den kritik som förs fram i HSV:s utvärdering liknar mycket det som vi själva tagit upp i vår egen rapport, förklarar David Sands, studierektor vid avdelningen för datavetenskap. Vi är alltså i högsta grad medvetna om problemen som framför allt beror på den väldigt kraftiga expansionen av de här utbildningarna. De

senaste två, tre åren har vi helt enkelt inte hunnit utveckla alla aspekter av datautbildningarna. Men vi har redan ökat vår anknytning till industrin kraftigt och studenternas kritik håller vi också på att ta till oss.

Enligt HSV håller forskarutbildningen vid GU/Chalmers en imponerande hög nivå och man anser att den är välstrukturerad med ett bra kursutbud och med bra handledarkommittéer för doktorander. Man betonar också de många internationella kontakterna.

– Det är alltså en i stort positiv bild som HSV ger, säger David Sands. Vad som är viktigt för oss nu är att få stabilitet inom utbildningarna, så att vi kan ta itu med problemen på ett bra sätt.

Eva Lundgren

Guide för utländska gäster

EN PRAKTISK HANDBOK för utländska gäster – det är *Visiting Researchers' Guide 2001*, som nu kommit ut i en reviderad upplaga. Här finns gott om adresser och telefonnummer som man kan behöva under sin vistelse i Sverige.

Broschyren kan beställas av Anna Thorén på telefon 773 4473 eller e-postadress: anna.thoren@adm.gu.se. Ännu enklare är att ladda ner och skriva ut broschyren i pdf-format på webbadressen: www.is.adm.gu.se/infomtrl.html

Ny skrift om etik

ETISK PLATTFORM heter en skrift som i dagarna skickas ut till institutioner och administrativa enheter vid GU. Skriften tar upp frågor kring god forskningsetik, god undervisnings- och studietid och god administrativ sed och kommer med förslag om hur fortsatt arbete om etik ska kunna bedrivas fram till 2002.

Bakom skriften står universitetsstyrelsen och man vänder sig i första hand till dekaner, prefekter, chefer och andra personer i ledande ställning.

Syftet med skriften är att bidra till diskussioner om förhållningssätt och värderingar inom undervisning, forskning och administration vid GU och frågorna kommer att följas upp med bland annat seminarier under året.

Statsministern till Global Forum

SVERIGES STATSMINISTER Göran Persson, Bhutans utrikesminister Jigmi Y Thinley, samt Jacob Wallenberg hör deltagarna vid det internationella seminariet Global Forum som kommer att hållas den 5 september. Seminariet kommer att handla om globaliseringen och dess påverkan på Västsverige och andra kända deltagare är LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin, TCO:s ordförande Sture Nordh samt Göran Tunhammar, vd för Svenskt Näringsliv.

Globaliseringen kommer att diskuteras ur olika aspekter, bland annat vilka konsekvenserna blir för arbetsmarknaden, världshandeln, skolan och regionen.

Tanken är att Global Forum ska bli ett återkommande arrangemang som tar upp aktuella frågor, väsentliga för regionen.

Från GU medverkar bland andra professor Björn Hettne och universitetslektor Hans Abrahamsson, båda vid institutionen för freds- och utvecklingsforskning.

NYHETER

Miljörisker ignoreras för att inte skapa oro

Nej, någon plötslig miljökatastrof blir det inte. Men antalet allergier och cancerfall kommer stadigt att fortsätta öka.

Så säger Gunnar Lindgren. Han har just fått Cancer och Allergifondens miljöpris.

PRISER PÅ 500 000 kronor och delas mellan Gunnar Lindgren, lärare vid Musikhögskolan, och Marie Vahter, professor vid institutet för miljömedicin vid Karolinska institutet. Utdelningen skedde den nionde maj i Riksdagshuset och vid sina anföranden var det ett miljöproblem som både Marie Vahter och Gunnar Lindgren koncentrerade sig kring – kadmium.

– Kadmium är en metall som sprids oerhört försätligt: den finns i jordskorpan och frigörs vid mineralutvinning. Halten ökar hela tiden på våra åkrar och kommer därför in i våra livsmedel, särskilt i spannmål och potatis. På så sätt får vi kadmium i kroppen vilket bland annat förstör njurarna.

– Cirka 10000 människor beräknas ha njurstörningar i Sverige i dag. Siffran förväntas öka. För som konsument är det inte mycket man kan göra för att skydda sig mot kadmium och andra gifter i maten.

– Tillsammans med föreningen Sveriges Konsumenter i Samverkan försöker jag få till stånd märkning på förpackningarna. Det kan till exempel finnas tio gånger så mycket kadmium i det ena spagettipaketet jämfört med det andra men sådant får konsumenten inte veta.

Det är inte bara kadmium som engagerar Gunnar Lindgren. Just nu intresserar han sig för matfetter och vad som kan finnas i margarin – till exempel bensin.

– Vi lever i en Törnrosasömn. Vi inser inte att vi står inför en katastrof, trots att cirka 50 procent av alla förskolebarn i dag har allergiska symptom och

att antalet cancerfall ökar stadigt. Men vi vänjer oss och tror att det här är något normalt. Alltså satsar samhället stort på att lindra och bota medan prevention däremot har låg status. Och många forskningsresultat ignoreras av myndigheterna – för att inte orsaka oro i samhället.

Musiklärare – med jazz och improvisation som sina speciella områden – hur kom Gunnar Lindgren in på det här med miljön?

– Det har varit mitt intresse i många år och eftersom jag från början är civilingenjör vet jag en hel del om det som jag pratar om. För mig är det viktigt att jag kommer utifrån och pekar på vad som är fel – ingen kan säga att jag arbetar för något speciellt företag eller har intressen i branschen.

DE KUNSKAPER Gunnar Lindgren har om gifter i maten gör att han undviker vissa saker helt:

– Paranötter vid jul, till exempel, de innehåller radioaktiva ämnen, och champinjoner innehåller cancerframkallande ämnen. Blåaktiga vallmofrön på bröd har höga halter kadmium, margarin köper jag aldrig, inte heller drycker i plastflaskor eftersom plasten släpper ifrån sig olika typer av kolväten. Färska livsmedel – det är alltid det bästa.

Är du pessimist inför framtiden?

– Ibland verkar det som om nutidsmänniskan inte kan göra en större kursändring än att sätta avgasrenare på bilen. Ändå är jag inte helpessimist, då skulle jag nog inte orka engagera mig. Det finns många duktiga forskare som kommer med välgjorda rapporter men det saknas någon som ropar högt: Vet ni inte vad som pågår? Det har väl blivit min uppgift att skrika att kejsaren är naken.

FOTO: HILLENMAGEL

Vad innehåller maten vi äter? Mycket som vi inte känner till, förklarar Gunnar Lindgren som nyligen fått Cancer- och Allergifondens miljöpris.

Eva Lundgren

HDK och Valand öppnar i förorten

Vi har öppnat en dörr! Så säger projektledare Lennart Larsson om HDK:s satsning på en ettårig eftergymnasial utbildning i Angered. Och även vid Valand finns planer på att förlägga någon utbildning till förorten.

I SEPTEMBER ÄR DET meningen att den så kallade Angeredsateljén ska ta emot 10–15 elever till sin nystartade utbildning. Genom att förlägga utbildningen i förorten hoppas man nå ungdomar med annan etnisk eller social bakgrund som annars skulle dra sig för att söka till högskolan.

– Utbildningen ska utgöra en grund för ungdomarna och fungera som en introduktion till hur det är att studera vid en

högskola. Men vi vill för den skull inte strömlinjeforma eleverna utan hoppas att de i stället känner sig stimulerade att studera vidare. Vi kommer att använda oss av våra timplärare men också försöka hitta lärare med utländsk bakgrund som kan fungera som förebilder.

Bland annat ska man arbeta med animation och textbehandling i en digitalstudio men också ge föreläsningar i idéhistoria, design och arkitekturhistoria.

– All gestaltning bör fungera som en spegel av den tid man lever i, förklarar Lennart Larsson. En något så när rättvis spegling av de olika kulturer som finns i Göteborg skulle innebära att våra utbildningar berikades med andra sätt att se på och tänka om vår tid.

Utbildningen ges av Folkuniversitetet i samarbete med GU och Gunnareds stadsdelsnämnd och man söker också pengar via EU-fonder för att kunna finansiera utbildningen på längre sikt.

– Vi hoppas att Angeredsateljén ska få rum i den röda lada som tillhör Lärjeåns trädgårdar, säger Lennart Larsson. De olika verksamheterna skulle på så sätt kunna inspirera och stödja varandra.

ÄVEN PÅ VALAND finns planer på att förlägga någon utbildning i förorten, exempelvis i Biskopsgården.

– Underrepresentationen av studenter med annan etnisk bakgrund är slående, den borde rent statistiskt vara cirka tjugo procent, konstaterar högskolerektor Hans

Hedberg vid Valand. Det kan vara svårt för studenter med annan bakgrund att komma in i det svenska konstlivet därför borde det finnas någon sorts utbildning som inte bara fungerar som en introduktion för dem utan också kan påverka lärare och studenter vid Valand på olika sätt.

Planerna är ännu mycket lösa men diskussioner pågår framför allt med Grundtviginstitutet om att förlägga en eventuell utbildning i Biskopsgården. Men man hoppas också på samarbete med andra organisationer, fonder och stiftelser för att kunna genomföra projektet.

Eva Lundgren

Nya platser till lärarutbildningen

Med i snitt 2,2 förstahandssökande per plats hamnar GU bland de lärosäten som fått flest sökande till sina lärarutbildningar. Särskilt populärt är lärarprogrammet med allmän ingång medan det ser dystert ut för de naturvetenskapliga inriktningarna.

DET VAR HELA 15,4 förstahandssökande per plats till lärarprogrammets allmänna ingång vilket gör utbildningen till den i särklass mest populära av lärarutbildningarna vid GU. Och jämfört med andra lärosäten i landet hamnar GU högst när det gäller just den här utbildningen.

– Det är förstas mycket glädjande, samtidigt som jag undrar om studenterna är riktigt medvetna om vad den här utbildningen innebär, säger Maj-Lis Sjöbeck, administrativ chef för de pågående lärarutbildningarna. De som har sökt den allmänna ingången är bara garanterade en termin, sedan måste de söka inriktning. De som sökt inriktning redan från början är däremot garanterade tre terminer.

Som ett resultat av det höga sökandantalet har GU höjt antalet platser på den allmänna inriktningen från 33 till hela 120 platser. Även andra lärarutbildningar har fått ökat platsantal, till exempel inriktningen mot barn/ungdom, som ökat platsantalet från 36 till 60, samt inriktning mot idrott och hälsa, som ökat antalet platser från 22 till 30.

– Det finns nog många skäl till de goda resultaten. Vi har verkligen jobbat för att få så många studenter som möj-

ligt, bland annat genom att ha informationsmöten med rektorer ute i gymnasieskolorna. Vi har också talat med studievägledare och med olika företrädare för Komvux och i samarbete med avdelningen för information och omvärldskontakter har vi satsat på en stor annonskampanj.

MEN ALLT ÄR inte frid och fröjd. Antalet sökande till de naturvetenskapliga lärarutbildningarna är lågt, liksom till vissa språkutbildningar. Tre utbildningar har fått ställas in: tekniklärarprogrammet, elektronik/energilärarprogrammet liksom programmet för lärare i miljökunskap.

– Det ser ut på ungefär samma sätt i hela landet, säger Maj-Lis Sjöbeck. Det måste till en nationell satsning där man försöker fånga upp alla naturvetenskapligt intresserade i skolan mycket tidigare. Vi behöver också ett annat antagningsystem där naturvetenskaplig linje prioriteras så att fler väljer det programmet redan på gymnasiet.

Nu gäller det att få så många som möjligt av alla dem som sökt till den allmänna inriktningen att fortsätta med naturvetenskap.

– Vi försöker också fånga upp naturvetenskapligt intresserade i andra delar av landet som till exempel i norra Bohuslän där vi har startat lärarutbildning på distans. Till 50 platser har 375 personer sökt, så där ser det hoppfullt ut.

Eva Lundgren

GU vill utbilda fler läkare

GU har landets mest attraktiva medicinska och vårdvetenskapliga utbildningar. Det visar att det behövs fler utbildningsplatser redan nu, menar dekanus Göran Bondjers.

DET ÄR SOM VANLIGT många sökande till den prestigefyllda läkarutbildningen vid GU. Till varje plats på utbildningen har 8,8 personer sökt i första hand. Det blir 679 sökande på 77 platser, vilket innebär att utbildningen har högst sökandetryck i landet. På andra plats kommer Linköpings universitet (totalt 50 platser) med 8,3 förstahandssökande och därefter Lunds universitet (totalt 88 platser) med 6,8 sökande på varje plats.

Men det är inte bara GU:s läkarutbildning som ligger i topp utan även en rad andra utbildningar: logopedutbildningen, arbetsterapeutprogrammet, apotekarprogrammet, dietistprogrammet, sjukgymnastprogrammet och tandläkarprogrammet. Även sjuksköterskeutbildningen lockar många sökande med totalt 679 förstahandssökande till 90 platser, vilket innebär 7 sökande till varje plats. Utbildningen hamnar på en andra plats i landet, knappt efter Högskolan i Halmstad.

– Det känns väldigt positivt och det visar att vi inte har några svårigheter att rekrytera studenter till det hälsovetenskapliga området, säger Göran Bondjers, dekanus på medicinska fakulteten.

Han tror att det beror på att det är bra utbildningar och att Göteborg som studentstad spelar stor roll.

– Bland studenter har GU ett gott

anseende. Det är en kvalitetsstämpel.

Eftersom sökandetrycket är så högt tycker Göran Bondjers att det är självklart att Västsverige behöver fler utbildningsplatser, inte minst för att möta framtidens behov inom vården.

– Vi behöver omedelbart platser till läkar- och sjuksköterskeutbildningarna. Det är akut brist på läkare. För närvarande saknas 2-3 000 läkare i landet och vi examinerar inte fler än som går i pension. Men vi borde även höja utbildningsplatserna till tandläkarprogrammet, eftersom det råder brist på tandläkare.

ATT GU HAR populära utbildningar inom det medicinska och vårdvetenskapliga området har stor betydelse för regionen, menar Göran Bondjers, som upprepar behovet av fler utbildningsplatser.

– Vi har en verksamhet med gott anseende och konkurrenskraftiga utbildningar. Regionen borde därför kräva fler utbildningsplatser från statsmakterna.

Allan Eriksson

Dekanus Göran Bondjers

Ljunt intresse för nya IT-utbildningar

Efter en rekordkort kampanjperiod lyckades IT-universitetet få in 240 ansökningar till fem påbyggnadsutbildningar. Men IT-universitetets ledning är nöjd med intresset.

– DET ÄR MYCKET bra, konstaterar Sven Lindqvist, ordförande i IT-universitetets styrgrupp. Jag var mentalt förberedd på färre ansökningar med tanke på den korta ansökningstiden. Vi var ute väldigt sent.

I en gemensam utbildningskatalog för Göteborgs universitet och Chalmers marknadsförde IT-universitetet sina fem påbyggnadsutbildningar som fem vägar till

förändring. För att få fler sökande sköts sista ansökningssdag fram en månad till den 15 maj.

Länge var läget ganska dystert. Tio dagar före sista ansökningssdag hade endast 23 ansökningar kommit in.

Flera faktorer kan ha bidragit till det ljumma intresset, menar Lindqvist. Dels är IT-universitetet än så länge relativt okänt, dels var tiden för marknadsföring väldigt kort. Så sent som i mars tog universitetsstyrelsen beslut om inrättande av utbildningsprogram.

En annan orsak är att kraven är högt ställda: den som söker måste ha 100 hög-

skolepoäng, varav 20 med viss inriktning mot valt program.

Det totala antalet ansökningar var 250 (i den siffran ingår även obehöriga) till 150 utbildningsplatser. Av inriktningarna är det Business Technology och Mobil Informatik som är särskilt attraktiva med drygt 70 förstahandssökande. Även till utbildningen Människa-datorinteraktion-interaktionsdesign är intresset ganska stort med 2 förstahandssökande per plats. Intresset är något mindre för IKT och lärande och minst för IT inom hälso- och sjukvård.

– Antalet sökande motsvarade våra för-

väntningar. Till flera av programmen har vi över två förstahandssökande per plats. Däremot är det förvånande att programmet IT inom hälso- och sjukvård inte var mer attraktivt, säger projektledaren Rainer Berling.

Sven Lindqvist känner sig lättad över att utbildningarna startar i höst på Lindholmen.

– Jag är övertygad om att IT-universitetet blir en stor succé. Det finns ett enormt intresse ute i samhället och från företag. Men trycket från kommunen är också starkt.

Allan Eriksson

Tabubelagt beroende fascinerar Claudia

Text: Pia Naurin Bild: Hillevi Nagel

På fredag går vi hem och tar oss ett glas. Stressen släpper, ett visst lugn infaller sig. Någon tar ett glas till, och ett till. Och ett i veckan också, och ännu fler. Istället för lugn, uppstår bråk.

Så ställs frågan ännu en gång: varför super Jeppe? Varför trillar just han dit? Eller hon, alltfler missbrukare är kvinnor. Vem av oss är predestinerad att bli alkoholist, vilka är tecknen?

– Det är de markörerna vi letar efter, säger Claudia Fahlke, docent och forskare i biologisk psykologi på psykologiska institutionen i Göteborg.

DET GÅR INTE att snäva in en riskfaktor, för det finns inte en, utan flera. Personlighet spelar in, hemförhållanden och uppväxtmiljö, och till det ska vi lägga hela det biologiska komplexet, genetiken, spelet i hjärnan.

Markörerna ser olika ut, men samspelar. Vilka av dem kan förutsäga vem som kommer att hamna i missbruk? Kan nån av dem ge en vink om vem som kommer att lyckas med behandlingen? Eller visa vem som finns i riskzonen för återfall? Ju mer kunskap vi får om riskfaktorerna desto bättre kan vi förebygga ett blivande missbruk, desto bättre kan vi identifiera missbrukaren, behandla och minimera återfallsrisken, säger Claudia Fahlke.

Alla har vi åsikter om alkoholens för- och nackdelar, vare sig vi dricker mycket, eller inget alls, kanske framförallt då. Problematiken griper in i våra liv på mer eller mindre dramatiska vis. De flesta känner

någon som drabbats. Alkoholskador är ett av våra största folkhälsoproblem.

Mitt i denna ström av impulser står missbruksforskaren och ska försöka bena ut vad som är vad.

– Att forska i biologisk psykologi handlar om att försöka förstå psykologin utifrån hjärnans funktioner. Vi har tonvikten på den psykologiska aspekten, medan psykiatrin har tonvikt på den medicinska, förklarar Claudia Fahlke.

Hon är områdesgruppsansvarig för biologisk psykologi på psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Här pågår forskning kring bland annat personlighet, missbruk, psykopatologi och neuropsykologi.

Ämnet biologisk psykologi fungerar som en brygga mellan olika typer av forskning. Alla faktorer ska involveras, det är i det perspektivet man arbetar. Claudia Fahlke samarbetar ofta med forskare och läkare från olika medicinska institutioner, det är mycket fruktbart, säger hon.

De allra flesta forskare är, i alla fall på en teoretisk nivå, överens om att spritmissbruk är multifaktoriellt, dvs orsakat av många olika faktorer. Den specifika forskningen däremot är fortfarande ofta uppdelad i nischer, vilket kan skapa problem.

Hon hämtar en overhead i en pärm och visar: En uppställning över olika synsätt kan se ut ungefär så här:

En läkare, med farmakologisk inriktning, skulle säga att alkoholisten har en signalsubstansstörning i hjärnan.

Psykologen skulle säga nej, här handlar det om störda relationer i barndomen.

Beteendeterapeuten skulle tala om felinläring, om att missbrukaren har haft fel förebilder, eller jobbat i riskyrken.

Polismannen kanske pekar på en allmän normupp-lösning.

Sociologen menar att vi har ett ofullständigt samhälle och pingstvännen säger att missbruk, det är ett Guds straff.

Det här är härdragningar förstås, men visar ändå mängden av infallsvinklar.

– Missbrukforskning är ett oerhört komplext forskningsområde, det är det som gör det så spännande, fortsätter Claudia Fahlke

GENOM SIN EGEN AVHANDLING bidrog hon till kunskapen om stresshormonernas betydelse för alkoholberoende, med hjälp av en djurmodell. Vissa resultat tyder på att det finns en koppling mellan stress och ökad alkoholkonsumtion. En hypotes är att alkohol minskar känslor av spänning och ångest hos människor. De positivt upplevda effekterna av alkohol kan i sin tur leda till fortsatt hög alkoholkonsumtion. När vi tar en drink på fredagskvällen är det för att tona ner vår stress. Av samma skäl går vi ut och tar en öl efter jobbet. Eller firar en framgång, eller suddar ut en motgång.

– Det är en drinkkultur som förstärks mer och mer, säger Claudia Fahlke.

Som forskare kan hon visa att upptrissad arbetstakt inte bara känns, utan också syns rent konkret, i hjärnan. Den som lever under ständig stress, har hela tiden stort påslag av stresshormoner.

Claudia Fahlkes forskning spänner över favoritintressena psykologi och biologi. Det är det som är så bra, säger hon, för det har gjort att hon sluppit välja antingen det ena eller det andra.

Allra först skulle hon nämligen bli något helt annat.

Hon valde att gå lantbruksgymnasium i Brålanda. Redan första dan talade rektorn om att den som inte hade chans på en egen gård, nog borde släppa tanken på att bli bonde.

Det gjorde inte så mycket, det fanns annat att syssla med. Motorcyklar till exempel. Sådana hade pojkarna på skolan och hon tyckte det var tråkigt att sitta bakpå, ingen utsikt alls, så hon köpte en egen.

PÅ MOTORCYKEL FÖR HON så småningom ut i världen. Att blåsa fram på motorvägarna genom Tyskland, i riktning mot Italien, kändes inte fel.

Då hade hon redan tagit studenten, kommit in på grundkursen i psykologi och dessutom haft turen att träffa en eldsjäl.

– Den allra första delkursen jag gick på, råkade handla om just biologisk psykologi. Det var fascinerande. Här fick jag båda ämnena serverade på ett fat, jag som knappt visste att kombinationen fanns.

Eldsjälen var en lärare av den sort som ser den enskilde studenten.

– Han presenterade mig för folket på avdelningen för biologisk psykologi. Man kan säga att han lämnade mig i dörren och sen tog de andra över. Jag skulle bara göra ett enkelt litet arbete, men jag kände mig välkommen och bestämde mig väldigt snart för att här vill jag vara kvar, här vill jag söka forskarutbildning.

Det var 1983, Claudia var nitton år och ämnet biologisk psykologi ännu inte så känt i Sverige. Numera talar vi desto mer i termer om tvärvetenskap. Och om att leta efter orsakerna till vårt handlande i biologin.

Pendeln svänger fram och tillbaka: På 40-talet slogs det fast att alkohol inte var skadligt för fostret. Det var istället social misär som satte spår. Betoningen låg på miljöfaktorer. Man trodde dessutom att moderkakan var en skyddande barriär. På 70-talet dök varningssignaler upp och nu, ett par decennier senare, påbjuds total nykterhet under graviditeten.

Just denna pendel kommer inte att svänga tillbaka. Att blivande mödrar måste vara försiktiga är ett budskap som har slagit igenom. FAS, utläst Fetal Alcohol Syndrom, kallas skadorna på fackspråk. FAS tas på största allvar.

Inte ens ett glas, hette det alltså i senaste larmet i våras.

Är det inte att ta i, säger då de som tycker att här har pendeln kanske svängt extra långt. Finns det inte risk för att folk slår bakut?

Här finns en del informationsproblem. Hur ska man få människor att ta till sig forskarrönen utan att de känner sig mästrade av överheten?

CLAUDIA FAHLKE har just skrivit ett kapitel i en bok om ungdomspsykologi, kommer på Natur & Kultur till hösten, där hon tar upp problemställningen ur ungdomsperspektivet: "Att prata långsiktiga skador är inte den mest effektiva vägen, eftersom tonåringar sällan tar in sådant. Tonåringen vill ju gärna göra tvärt emot de vuxnas råd för att markera sitt oberoende och sin självständighet."

Förebyggande arbete handlar istället om att stärka ungdomars självförtroende på olika vis, menar hon, att ge dem redskap för hur man hanterar konflikter och klarar av relationer.

Men när det gäller alkohol och graviditet är hon mycket bestämd. Ta det säkra för det osäkra, är hennes råd. Också måttlig konsumtion kan vara vanskelig. Djurmodeller visar skador av ganska stora proportioner. Exakt vid vilken tidpunkt skadorna sker på människor, och vid vilka doser, är fortfarande osäkert. En orsak till det är att foster kan vara olika känsliga, en

annan att det är svårt att få korrekt information från de berörda, man minns inte alltid mängden, eller vill inte minnas.

Att fråga folk om alkoholvanor är känsligt. Precis som att det är tabu att höra efter hur ofta folk har sex, eller hur hög lön de har, eller vad de röstar på, så frågar man inte hur mycket de (egentligen) dricker.

Folk i vården som sysslar med området lär sig att vara försiktiga.

– Man måste nog vara klar över sin egen konsumtion, vara överens med sig själv, förklarar Claudia Fahlke.

– Är man det då, i allmänhet, som psykolog?

– Inte om man inte tänker över det. Men det är bra att göra det, så man vet vilken relation man själv har till alkohol. Så man får en känsla för vad som är acceptabelt.

Arbetet har inte gjort att hon har förändrat sina alkoholvanor, men hon har blivit mer vaksam på varningssignaler: Nu räcker det.

Missbruksproblematiken är fokus i hennes forskning. Men det finns fler aspekter:

– Antag att man släpper missbruk och pratar om beroende i stället. Då kommer även sådant som mat, spel och sex till. Och: Varför blir vissa mer beroende än andra av relationer, så beroende att de till slut hamnar i symbiotiska förhållanden?

BEROENDEPROBLEMATIK ur ett psykologiskt perspektiv är ett av de parallellprojekt hon intresserar sig för. Ett annat är en studie kring bruket av anabola steroider. Här samarbetar hon med institutionen för socialt arbete, som tittar på den psykosociala aspekten, och med folk på Sahlgrenska som har den medicinska inriktningen.

– Man pratar ju dels om de här dopingkillarna, som är idrottsmän och atleter, och dels om esteterna, som bygger på sina kroppar.

– Men, och det är också så spännande: Det finns en tredje grupp, främst unga killar, som inte alls är kopplade till idrottsvärlden. De använder anabola steroider i kombination med andra droger, för att få en kick. Långtidseffekterna av doping vet vi inte heller mycket om.

"Spännande" är ett ord Claudia Fahlke ofta använder. Att forska är spännande, att möta nya studenter och följa deras idéer, att handleda examensarbeten, och att i förlängningen kanske kunna påverka samhällsutvecklingen.

Yrket kan verka lätt provocerande på omgivningen. När hon i festsammanhang får frågan om vad hon sysslar med, ligger hon gärna lågt.

– Säger man alkoholforskare blir det omedelbart skrott; "hö, hö, sitter du här och ska studera mig nu".

I höst drar Claudia Fahlke igång en 20 poängs fortsättningskurs med inriktning mot personlighet och beroende. Det är en ny kurs. Hon tycker om att undervisa, men känner sig förstas splittrad ibland av allt som drar. Det är det eviga forskardilemmat, när ska man få tid till det egna.

NY ÄR OCKSÅ SEMINARIESERIEN Kvinnor och forskning, som hon ansvarar för under läsåret som gick.

– Tanken var att stimulera och inspirera de kvinnliga studenterna som vill börja forska eller som är mitt i sin forskning. På grund- och forskarutbildningen har vi balans, men efter disputationen händer något. Vi är fortfarande få kvinnliga docenter och någon professor av kvinnligt kön har aldrig funnits här. Därför har vi kört seminarier där vi presenterat oss för studenter och doktorander, berättat om hur vi själva har det, om var man kan söka pengar, och vi har också bjudit in gäster från andra delar av landet.

Alla har varit välkomna och det har varit väldigt populärt.

Det är svårt att sätta fingret på problemet, funderar hon, för visst är institutionen i princip jämställd?

Men häromdagen, fortsätter hon, när vi träffades för att planera så någon: "Här sitter vi och diskuterar hur vi ska hjälpa andra kvinnor att underlätta deras forskningsprojekt, medan våra manliga kolleger sitter på sina rum och skriver på sina publikationer och forskar och publicerar."

INGEN ENDA MAN har under året besökt seminarierna. Arbetet med Kvinnor och forskning fortsätter i en eller annan form till hösten.

Längre fram då? Hon ser för sig fortsatt undervisning och spännande forskning, och ett och annat besök vid utländska forskningsstationer. Helst med Göteborgsinstitutionen som bas. Det är en bra arbetsplats, säger hon. Det nya huset vid Linnéplatsen är välfungerande. Från sitt fönster ser hon Annedalskyrkans klocka sticka upp ur grönskan och på andra sidan trafikkarusellen breder Slottskogen ut sig. Hon har cykelavstånd hem till Majorna.

Hon talar om USA-året då hon arbetade på den amerikanska motsvarigheten till vårt folkhälsoinstitut.

– Det var nyttigt att komma ut, av flera skäl. Det gjorde att jag fick syn på vad jag har här. Ett öppnare klimat, mindre hierarki, ett annat tempo.

I sommar kombinerar hon semester och arbete och tar familjen med på konferens till Kanada.

Och får hon önska något, så blir det förstas mer resurser. Till förbättrad vård och förebyggande insatser, och till forskning. Det är angeläget.

Profilen

Namn: Claudia Fahlke

Sysselsättning: Docent i psykologi. Disputerade 1994 på avhandlingen "Alcohol consumption in rat: modulation by adrenalin steroids and mesotelencephalic dopamine"

Familj: Man och tioårig dotter. Föräldrarna kommer från Tyskland.

Fritid: Arbetar alltför ofta då också. Annars böcker, konst, konstutställningar.

Hobby: Silversmide. Gör fantastiska ringar.

Läser: Gärna historiska biografier.

Har just plöjt: En serie på fem böcker om Ramses II, "bortkastad tid".

Rekommenderar istället: Karen Armstrongs Historien om Gud. Här görs en jämförelse av islam, judendom och kristendom, "spännande".

Har just sålt: Sin motorcykel. Hade haft den i tio år. Dags för förnyelse.

NYHETER

8 miljoner till ryggmärgsforskning

FOTO: GÖRAN OLOFSSON
Professor emerita Elzbieta Jankowska har fått åtta miljoner från NIH

Amerikanska forskningsrådet, NIH, har tilldelat professor emerita Elzbieta Jankowska vid institutionen för fysiologi och farmakologi ett anslag på åtta miljoner kronor. Pengarna ska gå till studier av de basala mekanismer som gör det möjligt att motverka ryggmärgsskador.

ELZBIETA JANKOWSKA är huvudansvarig för ett projekt som förutom GU även omfattar laboratorier i Glasgow och Cambridge samt farmakologiska institutionen vid Umeå universitet.

– Vi försöker ta reda på hur olika nervkretsar fungerar i ryggmärgen, förklarar Elzbieta Jankowska. Vilka nervkretsar är viktiga för gången till exempel och hur kan man påverka dem med hjälp av medicin? När ryggmärgen är helt skadad har det hittills varit svårt att återställa dess funktion. Men i framtiden kommer man förhoppningsvis att ha bättre möjligheter för rehabilitering, till exempel med hjälp av transplantationer av så kallade stamceller som sedan utvecklas till nervceller. Partiella skador kan man däremot redan nu väsentligt påverka

med mediciner och olika former av rehabilitering.

Det projekt Elzbieta Jankowska arbetar på är tänkt att pågå i fyra år.

– Att vi nu får de här pengarna innebär en mycket stor hjälp när det gäller kontinuitet i arbetet. Vi kommer att kunna utöka vår grupp här i Göteborg som nu består av tre personer med en postdoc-anställning och vi kommer att kunna investera i nya apparater.

Elzbieta Jankowska kommer ursprungligen från Polen men har arbetat vid medicinska fakulteten i Göteborg sedan 1964.

– Jag kom hit för att studera för den världsberömda professor Anders Lundberg som är pionjär när det gäller ryggmärgsforskning. Efter min postdoc-tjänstgöring fick jag möjlighet att fortsätta och så har det förblivit.

Ett trettiotal grupper över hela världen hade sökt anslaget och Elzbieta Jankowskas grupp var en av några få som fick pengar. Att ett anslag från NIH går till GU är mycket ovanligt.

Eva Lundgren

Forskning kring handikapp samordnas

Handikappforskning som en särskild tvärvetenskaplig profil vid Göteborgs universitet och Chalmers – det är vad Programrådet för tvärvetenskaplig handikappforskning vill verka för.

Nu går man ut med en enkät för att utröna intresset inom GU.

SKADA, FUNKTIONSNEDSÄTTNING och livskonsekvenser – det är tre aspekter av handikapp som det forskas kring vid GU och Chalmers – och alla har med tillgänglighet och delaktighet att göra.

– När vi talar om handikapp har vi valt

att inte se det som en egenskap hos en person utan snarare som något som uppstår när yttre krav inte passar individens förutsättningar, förklarar Erland Hjelmquist, professor i handikappforskning med beteendevetenskaplig inriktning vid psykologiska institutionen. Man är handikappad om man sitter i rullstol och ska ta sig över en tröskel men inte om man ska sitta vid en dator och skriva. En dyslektiker är handikappad när han ställs inför uppgiften att läsa men inte annars. Det här sättet att se på handikapp kan leda till att begreppet töms på innehåll och till slut kan betyda vad som helst. Men fördelen är att man

börjar se handikapp i ett större sammanhang där miljö och samhälle spelar in.

PROGRAMRÅDET för tvärvetenskaplig forskning har funnits sedan 1992. Här finns företrädare för psykologi, lingvistik, specialpedagogik, arkitektur, fysiologi med mera. Hittills har man arbetat på en ganska opretentiös nivå framför allt för att främja doktoranders avhandlingsarbeten. Nu anser man att det är dags att försöka arbeta upp en gemensam plattform för all handikappforskning inom GU och Chalmers, både för att få en bättre samordning mellan olika specialiteter och för

att kunna informera och påverka samhället på ett effektivare sätt.

– Både regionen och kommunen har visat ett stort intresse och även från GU:s sida verkar man positiv. Nu hoppas vi att den här enkäten kommer att få uppmärksamhet bland verksamma vid GU och kanske också fånga upp personer som inte varit engagerade hittills, kanske för att man inte känt till vad som görs när det gäller handikappforskning vid GU:s olika institutioner.

Eva Lundgren

Utbyten främjar akademiskt samarbete

NU KAN LÄRARE och studenter i Sverige åka till utvecklingsländer för att öka kunskapen och förståelsen för länder utanför Europa, och vice versa. Det är dags för nästa ansökningsperiod av utbytesprogrammet Linnaeus-Palme, vars syfte är att stärka svenska lärosätens samarbete med universitet utanför OECD-området.

Programmet, som administreras av Internationella programkontoret för utbildningsområdet och finansieras av Sida, riktar sig främst mot länder i Asien, Afrika och Latinamerika. Björn Hettne, rådgivare till rektor i internationaliserings-

frågor, tycker att programmet är viktigt i en tid då allt mer uppmärksamhet riktas mot Europa.

– Göteborgs universitet har lång erfarenhet av kontakter med universitet i utvecklingsländer. I dag ser vi att globaliseringen är en tvingande nödvändighet. Inte minst för att vi själva lever i ett samhälle som präglas av allt större mångfald.

Utbytet omfattar två delar: Linnaeusstipendier för utresande svenska deltagare och Palmestipendier för hitresande utländska deltagare. I potten för nästa år finns cirka 10 miljoner kr. Det går att söka

medel för planeringsresor, studentutbyte och lärarutbyte. Planeringsresor är vanligast eftersom det första steget är att skapa kontakter. För dessa resor utgår en schablonersättning på 35 000 kr, en från vardera institutionen, det vill säga 17 500 kr per lärare.

Av totalt 119 ansökningar förra året beviljades alla 11 från GU, i pengar blev det nästan 900 000 kr.

– I jämförelse med andra lärosäten klarade sig GU mycket bra och kom på en delad andraplats vad gäller antal beviljade projekt, säger Marlene Nordquist som

handlägger ansökningarna vid GU.

Förra året kom det in flest ansökningar från medicin, samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap, och länder som ligger i topp är Sydafrika och Indien.

Allan Eriksson

Projektansökan som görs av institutionen ska vara inlämnad senast den 15 augusti till avdelningen för information och omvärldskontakter för vidarebefordran till Internationella Programkontoret. För mer information ta kontakt med Marlene Nordquist, e-post: Marlene.Nordquist@adm.gu.se

Här hittar du GU-bilder!

Är du på jakt efter bilder på en viss person, en speciell byggnad eller vill du ha tag på genrebilder? Det ordnar du lätt med några klick på musen. För nu finns Göteborgs universitets bild databas tillgänglig för alla på webben: <http://cumulus.it.gu.se>

LÄGG ADRESSEN PÅ MINNET. För här kommer det att finnas bilder på det mesta som har med universitetet att göra och samlingen växer oavbrutet.

Ansvarig för projektet är Mattias Jacobsson, vid avdelningen för information och omvärldskontakter, som tillsammans med fotograf Göran Olofsson har byggt upp arkivet.

– Det finns två olika bildkategorier i databasen – "fria bilder" och "upphovsrättsskyddade bilder", säger Mattias Jacobsson. I katalogen "fria bilder" kan du ladda hem tif- eller jpeg-bilder kostnadsfritt. Du kan söka på nyckelord och till exempel ange bildnamn, bildbeskrivning, kategoritillhörighet eller fotograf. Använder du avancerad sökning begränsas antalet träffar beroende på vilka sökord du anger under respektive sökområde.

DET FINNS OCKSÅ en "rullista" med förutbestämda kategorier för den som inte riktigt vet vad han ska söka efter.

– Det man först får fram är "tumnglar" av de bilder som stämde med sökningen. Om man sedan klickar på en bild får man upp en ruta med en större bild och dessutom information om bilden. Originalbilderna är i formatet tif och på cirka 6-7 M-byte vilket innebär att de kan ta en stund att ladda ner.

I katalogen "upphovsrättsskyddade bilder" kan man köpa bilder som ägs av fotografer som GU anlitar. Här finns också en fotograf från Göteborgske Spionen. Priset beror på användningsområde och upplaga. Och genom att klicka på miniatyrbilden kan man ladda hem en lågupplöst provbild.

– För tillfället innehåller bild databasen cirka 600 fria bilder och cirka 100 upphovsrättsskyddade. Tanken är att de olika fakulteterna ska kunna lägga in sina egna bilder vilket innebär att de själva kommer att kunna bestämma vad de vill ha med. Bilderna måste vara högupplösta och efterbehandlade i Photoshop. Läger man in porträttbilder måste man ha den porträtterades godkännande.

De fria bilderna är gratis och tillgängliga för alla inom och utom universitetet.

– Så vitt jag vet är den här bild databasen unik bland universitetet i Sverige, säger Mattias Jacobsson. Det har inneburit ett väldigt jobb att skanna in så många bilder och arbetet fortsätter. En sådan här databas blir ju aldrig färdig utan nya bilder tillkommer hela tiden.

Eva Lundgren

Instruktioner finns på webbsidan: <http://cumulus.it.gu.se>

För mer information ta kontakt med Mattias Jacobsson, e-post: mattias.jacobsson@adm.gu.se eller bild databasens andre redaktör, Göran Olofsson, e-post: goran.olofsson@adm.gu.se

Bild databas GÖTEBORGS UNIVERSITET

Fria bilder
Bilder du kan hämta hem kostnadsfritt.

Upphovsrättsskyddade bilder
Här kan du se upphovsrättsskyddade bilder samt göra beställningar.

INFORMATION:

- Göteborgs universitet erbjuder högupplösta bilder inom alla kategorier och ämnesområden. Till varje kategori här en underkategori som förklarar din sökning. Standardstorleken på originalbilderna (tif) är 10x15 cm och bildupplösningen är 300 dpi (ppi). Alla bilder är efterbehandlade i Photoshop och filstorleken är ca 5-7 Mbyte. Bilderna levereras i RGB med inbäddad färgprofil och behöver bara separeras med tryckeriets ICC-profil eller Photoshop-tabel. För CMYK här med ett tryckeri angående profil.
- Upphovsrättslagen ger upphovsmannen rättligt skydd till ett verk. Varje bild får endast användas i det sammanhang som överenskommit. OBS! Ange alltid fotografens namn vid publicering.

INSTRUKTIONER:

- I katalogen "fria bilder" kan du kostnadsfritt söka och ladda hem tif eller jpeg-bilder oavsett. Till varje bild finns en mängd information som är sökbar - bl.a. bildbeskrivning, vem som är fotograf, hur varje bild är kategoriserad. Sökning i katalogen "upphovsrättsskyddade bilder" ger dig möjlighet att köpa bilder via beställningsformulär. Pris baseras på användningsområde och upplaga och avser en engångspublicering. Filformatet i denna katalog är tif, bildupplösningen är 300 dpi. [Se vidare instruktioner.](#)
- Du kan även ringa eller e-posta oss om dina önskemål eller om du vill ha bilder levererade på annat sätt.

Göteborgs universitet, Box 105, 405 30 Göteborg, tel 031-773 1900 (vax), fax 031-773 1004, info@gu.se
Uppdaterad: 2001-04-17, URL: <http://cumulus.it.gu.se/index.html>

Förslag som gör livet enklare

Prorektor Martin Fritz delar ut Förslagskommitténs priser

Jag är av naturen lat, säger läromedelsintendent Ivar Haedde. Det är därför jag försöker göra livet lite enklare. Och därför var han också en av fem som fick pris av Förslagskommittén i Ågrenska villan i mitten av maj.

I WALLEMBERG konferenscentrum har Ivar Haedde lyckats få ner energiförbrukningen till en tiondel genom att byta ut lamporna.

– Det satt trettio 250-wattslampor i taket som jag bytte ut mot lågenergilampor på 23 watt. Det sparar förstås energi men dessutom behöver inte lamporna bytas så ofta vilket inte är så dumt med tanke på att det är sju meter upp till taket där de sitter.

För sin insats fick Ivar Haedde 5000 kronor. Och det var första men säkert inte sista gången han lämnar in förslag till kommittén.

– Det finns säkert många lite dumma jobb som man skulle kunna göra enklare. Det gäller bara att ta tillvara alla erfarenheter och idéer som de anställda har.

Även Anders Eliasson, biotekniker vid laboratoriet för experimentell biomedicin, fick 5 000 kronor för sitt förslag om färgkodning av djurrum och Barbro Blomgren, förman vid samma laboratorium, fick 4 000 kronor för förslaget om engångsmössor på djurburar för att spara tid och tvätt.

Laboratorieassistent Birgitta Vallander vid zoologiska institutionen fick 1 000 kronor för sitt förslag till armband som NOR-gåva:

– För det mesta är det ju någon teknisk förbättring som får pris, det här är första gången priset går till något kulturellt, berättade Birgitta Vallander.

Och för fjärde året i rad fick expeditionsförman Kurt Samuelsson pris, denna gången 1 000 kronor för en mobil vagn för projektorer i föreläsningssalar.

Även Gunilla Lundqvist, Karin Sutherland och Reino Mörk fick ett omnämnande.

Eva Lundgren

Notiser

Nominera kandidater till pedagogiska priser

NU ÄR DET DAGS att nominera kandidater till GU:s pedagogiska pris och pedagogiska lagpris 2001.

Pedagogiska priset är ett individuellt pris som delas ut för att stimulera lärare som gjort ett föredömligt arbete. Pedagogiska lagpriset syftar till att premiera lärargrupper som utvecklat och genomfört en kurs eller utbildning på ett föredömligt sätt. Förslag lämnas till prefekten. För mer information, ta kontakt med vicerektor Bengt-Ove Boström, bengt-ove.bostrom@pol.gu.se

Universitets-TV börjar sända igen den 10 sept

I SOMMAR gör Universitets-TV ett uppehåll men återkommer med reportage och nyheter om universitetet den 10 september.

Flest doktorander söker

I ÅR KOM DET IN 170 ansökningar till Jubileumsfonden, varav 137 ansökningar avsåg Göteborgs universitets forskningsfond. Ungefär hälften av ansökningarna beviljades. I år fanns det totalt 2,2 miljoner att fördela (1,8 miljoner inom forskningsfonden), vilket var mindre än förra året.

Det är flest doktorander, totalt 57, som söker medel ur Göteborgs universitets forskningsfond. Något förvånande är att relativt få lärare (14) söker medel. Den fjärde kategorin, som är öppen för teknisk-administrativ personal, lockar också många sökande.

Geovetare till KVA

BJÖRN MALMGREN, professor i marin geologi vid Geovetarcentrum, har valts in som ledamot i Kungliga Vetenskapsakademins (KVA) femte klass "Geovetenskaper". Av KVA:s 10 klasser finns cirka 350 ledamöter och den femte klassen geovetenskaper utgörs av 29 ledamöter, varav 11 är under 65 år och fortfarande i aktiv tjänst. GU företräds i klassen även av Anders Stigebrandt, professor i oceanografi.

Kungliga Vetenskapsakademien är mest känd för utdelning av priser till framstående forskare, däribland Nobelpriset i fysik och kemi, Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne och Crafoordpriset.

Det vetenskapliga arbetet bedrivs i de olika klasserna som har till uppgift att följa vetenskapens utveckling inom ämnesområdet och föreslå åtgärder som främjar akademiens ändamål.

– Jag ser mitt inval i KVA som ett sätt att kunna bidra till den fortsatta utvecklingen inom den svenska och internationella geovetenskapliga forskningen och som en bas för att sprida kunskap om geovetenskapernas roll för samhällsutvecklingen, säger Björn Malmgren.

NYHETER

Disputerar på munhålan mikroorganismer

För första gången har en tandhygienist disputerat vid GU. Hon heter Annica Almståhl och med sina 27 år blir hon också den yngsta kvinnliga disputerade doktorn vid odontologiska fakulteten.

HÖGST UPP PÅ odontologen ligger avdelningen för oral mikrobiologi. Hit har Annica Almståhl pendlat varje dag från sitt hem i Älvängen de senaste åren för att ägna sig åt forskning. Och det hon forskat om är något som berör en stor del

grupp som läste den tvååriga tandhygienistutbildningen. Sedan fortsatte hon med en ettårig påbyggnad och det var under den utbildningen som hon skrev en uppsats om munhålefloran hos personer med muntorrhet som en läkemedelsbiverkan.

– Det visade sig att de som blev muntorra på grund av medicinering hade en mikroflora som inte skilde sig särskilt mycket från kontrollgruppens. Det var ganska förvånande eftersom man visste att lite saliv i munnen ökade sjukdoms-

Och det skulle visa sig att munhålefloras och salivens sammansättning påverkas olika vid olika orsak till muntorrhet.

– GENOM SKÖLJPROVER och salivprover undersökte jag förändringar i bakterie och salivsammansättningen hos olika slags patienter. Den grupp som stack ut mest var de som genom strålbehandling fått sina salivkörtlar söndersträlade: de hade mest laktobaciller som trivs när det är surt och dessutom gör munnen ännu surare. Därmed gynnar de även andra bakterier som ger hål i tänderna samt svamp.

En annan grupp som stack ut var de som medicinerade med neuroleptika:

– De hade väldigt låg koncentration av bikarbonat vilket är viktigt för att man ska kunna bibehålla ett normalt pH i munnen. Munhålefloras och salivens sammansättning påverkas alltså olika beroende på varför man har mindre saliv.

NU EFTER DISPUTATIONEN hoppas Annica Almståhl på en forskarassistenttjänst.

– Det finns mycket forskning kvar att göra. Den grupp med strålade patienter som jag undersökte var till exempel inte särskilt stor, det vore intressant att utöka gruppen och se vilka resultat man får då. Jag skulle också vilja undersöka var någonstans i munnen laktobacillerna sitter och även studera olika proteiners betydelse för saliven. Målet med allt detta? Det är förstås att få fram bättre behandlingsmetoder, kanske någon sköljvätska som kan minska de skadliga organismerna.

MUNTORRHET KAN VARA ett mycket större problem än man alltid är medveten om – det kan leda till svårigheter att prata och äta till exempel.

– Särskilt de som har strålskadade har väldigt stora problem och kanske går de inte att lösa på annat sätt än att operera in nya salivkörtlar.

Som första disputerade tandhygienist blir Annica Almståhl lite av en förebild. Är det något som hon tänker på?

– Det finns en tandhygienist till här på Odontologen som håller på med doktorandstudier och om vi kan påverka andra att också forska vidare tycker jag förstås att det är roligt.

Eva Lundgren

Annica Almståhl har doktorerat på vad som händer vid olika orsaker till muntorrhet

av Sveriges befolkning – muntorrhet.

– Kanske så mycket som 25 procent av alla svenskar lider av någon form av muntorrhet, berättar Annica Almståhl. Orsakerna kan vara många: biverkan av läkemedel, strålbehandling mot huvud och hals, sjukdomar i spottkörtlarna, Sjögrens syndrom som angriper alla körtlar, hormonförändringar eller depression.

Annica Almståhl tillhörde den första

framkallande mikroorganismer. Så Maude Wikström, som var min handledare under uppsatsarbetet, uppmuntrade mig att fortsätta med doktorandstudier inom det här området.

SIN DOKTORANDTJÄNST fick Annica Almståhl i februari 1997. Det var första gången en sådan tjänst gavs till någon som gått en vårdutbildning.

FOTO: UNIVERSEUM

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Dödligheter och skönheter ska väcka lusten att lära

Tre kilometer – så långt måste man gå om man vill se allt. Och det vill vi ju – för när vi vandrat förbi de svenska fjällen och via Östersjön hamnat vid Västkusten – då väntar hajar, ormar, skorpioner och pilgiftsrodor.

Det är Universeum, Korsvägen, det är mitt i Göteborg.

SJÄLVA HUSET är byggt med tanke på ekologi och pedagogik – byggmaterialet går att återvinna, system för vatten-, avlopps-, och energiflöden har utformats med tanke på miljön. Akvarierna är världens största med recirkulerande vatten, solfångare används för att producera värme och ett särskilt ventilationssystem där vatten sprutas in i en luftspalt håller temperaturen på lagom nivå. Och besökarna ska själva kunna undersöka tekniken för här är det nyfikenhet som gäller och ingenting behöver vara självklart. För idén med Universeum, där GU är med som en av grundarna, är att fanga upp det intresse för naturvetenskap och teknik som de flesta barn har som små men som sedan ofta går förlorat någon gång under uppväxten.

EN JÄTTELIG NÄSA som nyser när man kastar in virus ska få oss nyfikna på hur kroppen fungerar. Det är biokemisten Cally Ahlgren som ansvarar för avdelningen och hon tar bland annat in oss i en cell, förstörd 500 000 gånger, för att visa hur den fungerar. Och överallt sjunger, berättas eller luktar det när man trycker på knappar och rör på molekyler.

Men vi ska vidare – med en snedställd hiss uppför berget kommer man till avdelningen Vattnets väg med växter och djur från svenska landskap uppe i Lappland och ner till Skåne.

Och plötsligt hittar vi en snok, unik för Gotland, som zoologen Claes André häller upp. Här kommer också att finnas alla Sveriges grod- och kräldjur, de flesta svenska fiskar och en hel del fåglar.

Och de yngel av gröNFLÄCKIGA stinkpaddor som finns här ska planteras ut. För Universeum är inte bara till för nöje, man ägnar sig också åt naturvård.

Så kommer vi då äntligen till hajarna. Jättelika akvarier där svartfenad revhaj,

sandtigerhaj och zebrahaj simmar förbi. Och där akvariets projektledare Jan Westin kan berätta spännande saker, som att det första den nyfödde sandtigerhajungen gör, det är att äta upp sina syskon. Mat som mat och dessutom slipper man ju konkurrenter...

Längst in i ett särskilt rum finns de

fåglarna, trots att det var ormar man kom hit för att se. Men det är sånt man får ta...

Innan vi lämnar Universeum tar vi oss igenom den fuktiga regnskogen. Där finns Ramiro Fuentes med en leguan i händerna och han kan berätta om indianerna och om hur de använder frukter,

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Hur kroppen fungerar och hur celler smälter samman – det är något som dessa barn undersöker – kanske är de blivande GU-forskare?

dödliga skönheter. Det räcker till exempel med att klappa en pilgiftsgröda för att dess livsfarliga gift ska tränga in genom huden. Här finns också ormar, spindlar och skorpioner, samt Göran Nilsson, expert på kräldjur, som gärna vill förmedla förståelse för varför de här djuren över huvud taget finns.

– För att komma hit, till hajar, ormar och andra farligheter, har ni fått gå ganska långt, påpekar Jan Westin. Och det finns kanske de som fastnar någonstans på vägen i experimentverkstaden, bland svenska grodor eller mitt inne ibland

lianer och träd i sitt dagliga liv. Han förklarar också att man måste akta sig för den elektriska ålen som kan ge en stöt på 600 volt. Och så bjuder han på små bitar av maniok, basföda för Amazonas indianer. För kunskap ska läras ut med alla sinnen, förklarar Ramiro och skrattar.

Och bland Universeums unga besökare finns kanske några som inte fått nog, utan som till varje pris vill veta mer. De är framtidens nya forskare.

Eva Lundgren

NYHETER

Göteborg kan bli centrum för idrott på bredden

GU blir först i Sverige med att inrätta kandidat- och magisterexamen med idrottsvetenskap som huvudämne. Till hösten startar den första grundkursen.

– NU GÅR DET undan, konstaterar universitetslektor Sten Eriksson, föreståndare för Centrum för idrottsvetenskap (CIV). Vi har hållit på så länge och det känns bra att äntligen komma igång.

Han blev positivt överraskad av det höga sökandetrycket till utbildningen trots att katalogen kom bara ett par veckor före sista ansökningsdatum. Drygt 500 har sökt till cirka 100 utbildningsplatser.

Till hösten startar också en forskarutbildning i pedagogik med inriktning mot

idrottsvetenskap inom det västsvenska universitetssamarbetet (VUS). Den drar igång i Göteborg, Karlstad och Halmstad. Förhoppningen är att om några år ha en forskarutbildning inom ämnet idrottsvetenskap.

CIV inrättades den första juli i fjol. Sedan dess har man tagit fram kursplaner och arbetat med att inrätta kandidat- och magisterexamen. Utbildningarna i idrottsvetenskap kommer att ha tre inriktningar: mot lärarskap, ledarskap och hälsopedagogik.

Universitetslektor Claes Annerstedt, en annan av initiativtagarna, påpekar att CIV:s syfte inte är att arbeta med elitidrott utan idrott i en vidare mening.

– Det finns en stor kompetens inom

området idrott-hälsa-livsstil vid GU och i regionen. Våra tankar sammanfaller med Riksidrottsmötets beslut att arbeta för att inrätta ett breddidrottscentrum i Sverige, så varför inte skapa detta i Göteborg.

HAN BETONAR VIDARE att CIV är en aktiv centrumbildning med stark anknytning till idrottsrörelsen, inte minst för att Gunnar Larsson som sitter i styrelsen nyligen valts till ordförande för Riksidrottsförbundet.

Men CIV ska inte bara bedriva utbildning och forskning utan vill vara med och påverka utvecklingen inom området. Därför startar man i höst dessutom en rad seminarier, både öppna och som uppdragsutbildningar.

– Idrottsvetenskapen går ju på helfart dagtid så det kan bli svårt för yrkesverksamma idrottslärare och -ledare att delta. Därför ska vi också ge kvällskurser och halvdagskurser som uppdragsutbildningar för till exempel föreningar och skolor, säger Sten Eriksson.

Både han och Claes Annerstedt är mycket nöjda med att GU så kraftigt markerar vikten av att utveckla området idrott/friskvård och att flera fakulteter samverkar inom centrumbildningen. Claes Annerstedt utgår också från att man kommer samarbeta med den hälsovetenskapliga akademien och att idrottsvetenskap på sikt kanske blir en del av akademien.

Ylva Beckmam

Heja GULD!

FOTBOLL OCH FORSKNING, går det ihop? För Göteborgs universitets fotbollslag är kombinationen ett framgångsrikt koncept. GULD, som laget heter, har vunnit tre säsonger i rad och spelar nu i Korpens andra division. Förkortningen GULD står naturligtvis för Göteborgs universitets lärare och doktorander.

Måndagen den 21 maj på Heden spelade GULD mot SF Beograd och vann övertygande med 3-1, vilket ger en andraplacing i tabellen. Sverker Carlsson var matchens stora spelare med tre mål.

GULD brukar vinna sina matcher. Men paradoxalt nog förlorade man för några veckor sedan när GULD för första gången tog på sig sina nya fotbollsdräkter, med universitetets symbol. Det var första förlusten på ett och ett halvt år.

DET HELA BÖRjade 1998 när några studiekamrater kom på idén att sätta ihop ett Korplag. Varför? Att spela fotboll är roligt och på det här sättet kan man få spela varje vecka, säger Niklas Karlsson, forskare på psykologiska institutionen.

– Jag och Henrik Svedsäter kom på namnet GULD, av det enkla skälet att vi alla var doktorander vid den tiden och för

att få in en lärare i laget satte vi in Peter Esaïsson som målvakt. Akronymen GULD ger ju fel associationer, säger Niklas Karlsson. **Vad är GULD:s styrka?**

– Dels att vi har relativt bra kondition, dels att vi ogärna förlorar. Nej, jag tror faktiskt att styrkan är vårt sociala kapital, spekulerar Sverker Carlsson.

Blygt konstaterar Niklas Karlsson att han inte vet om laget är så bra egentligen eller om det är motståndarna som är dåliga.

– Fast den akademiska kompetensen hjälper oss inte särskilt mycket. Tyvärr är vi inte särskilt bra på den teoretiska analysen av matcherna. Jag har själv många teorier om varför det går bra men de stämmer sällan.

Tränar ni ofta?

– Nej, vi tränar bara individuellt, fortsätter Niklas. På vintern spelar vi innebandy. Vi avslutar varje säsong med ett löfte om att träna regelbundet, men det blir aldrig av. Vi hinner helt enkelt inte.

För Niklas, Sverker och de andra är målet att ta sig till första division i Korpen,

GULD – Göteborgs universitets lärare och doktorander. Från vänster: Niklas Karlsson, forskare på psykologiska institutionen, Jens Rasmusson, gymnasielärare, Sverker Carlsson, doktorand på statsvetenskapliga institutionen, Magnus Althage, doktorand på institutionen för kemi, Klas Hjelmgren, fd doktorand i matematisk statistik, Johan Eek, teologiska institutionen (LU), Max Davissson, doktorand i analytisk och marin kemi, och Rolf Ivraeus, blivande doktorand inom statsvetenskap. Övriga medlemmar: Daniel Eek, psykologiska institutionen, Johan Meuller, avdelningen för pediatrik, och Henrik Svedsäter, nationalekonomiska institutionen, Heino Kuusk, fd doktorand på institutionen för kemi.

där brandkåren spelar. Det blir något att se fram emot, då Göteborgs universitet slår brandkåren.

– Nu har vi bevisat att vi är värda att bära GU-tröjorna, säger Niklas Karlsson.

Allan Eriksson

Sverige behöver en ny frimodig kunskapsagenda

DET TALAS OFTA om att Sverige måste bli ett kunskapsamhälle. I takt med att våra samhällen utvecklas och gränserna rivs är det de länder och individer som kan mest som har de bästa förutsättningarna.

Om detta verkar snart sagt alla vara ense. Men sen då? Räcker det med besvärjelser och högstämmd retorik? Med ambitioner och mål?

Det finns något motsägelsefullt i den svenska diskussionen om skolans och utbildningens villkor. Å ena sidan de storslagna visionerna. Å den andra de mycket påtagliga bekymmer inom utbildningens och forskningens institutioner, från grundskolan och uppåt.

Det finns en gräns för hur långt spänningen mellan det önskade och det verkliga kan drivas.

Låt oss ta det nerifrån och upp:

- Ett växande antal elever lämnar i dag grundskolan utan sådana kunskaper som definierats som oundgängliga för att klara fortsatta studier eller ett berikande yrkesliv. Många av dessa kommer att ha mycket svårt att senare kompensera det som fattas i dag.

- I gymnasiet har det skapats individuella programmet – ursprungligen tänkt som ett slags restpost för elever som inte passade in i det normala studiemönstret – blivit det vanligaste. Problemet är att detta program ofta inte leder någonstans.

- På många universitet och högskolor är möjligheten liten att erbjuda kunskapsförstärkt utbildning. Att staten velat ge fler ungdomar möjlighet att studera är lovvärt. Att uni-

versitet och högskolor inte fått pengar för att kunna förverkliga detta är oförsvarligt.

- Universitetens möjligheter att främja egna forskarinitiativ närmar sig asymptotiskt noll. Forskningens inriktning styrs i ökande grad uppifrån, helt enkelt därför att de resurser med vars hjälp universiteten kunnat utveckla ett eget liv strypts. Det är illavarslande i en tid då det grundläggande, lite planlösa sökandet efter ny kunskap i stället borde ges prioritet.

LÄGG TILL DETTA arbetsmarknads- och skattevillkor som endast med nöd och näppe förmår hålla de bästa förmågorna kvar i landet.

Kverulantlista? Ja, kanske, men samtidigt tyvärr alldeles sann.

Kunskapsamhälle? Nej, långt därifrån. Visst klarar sig många ändå bra, men något brett genomsyrande av kunskapen som det nya samhällets motor blir det inte utan radikala förändringar.

Jag är för min del övertygad om att Sveriges enda möjlighet att hävda en position av betydelse i den tid som kommer är att göra allvar av de retoriska ambitionerna om att kunskaper faktiskt skall få spela roll. Gör vi inget riskerar vi att stilla och försiktigt bli avhängda i det tilltagande internationella kunskapsarbetet. Har vi ingenting att bidra med kommer vårt land dessvärre inte att vara intressant.

Dagens spänning mellan önskat och verkligt är allvarligt i sig därför att de resultat som borde krävas inte kan infrias. Härtill kommer emellertid effekten av att alltfler som är verksamma inom skolan

och vid universiteten upptäcker att det högtidliga talet inte är allvarligt menat.

OM DE SOM MAKTEN haver möter varje bekymrat meddelande från verkligheten med att meddelandet är falskt, då skall man inte bli förvånad om verklighetens folk till slut ger tusan i att ställa upp. Så är det redan i skolan där duktiga lärare flyr yrket. Är universiteten nästa område för krisen?

Jag tror att Sverige behöver en ny och frimodig kunskapsagenda som alla som skall förverkliga den kan ta på allvar och ställa upp bakom. Några bidrag till en sådan agenda skulle kunna se ut som här:

- Se till att alla unga – bokstavligen – klarar grundskolan. Om det tar åtta eller tio år spelar egentligen ingen roll. Det viktiga är att varje ung människa får en stabil bas att stå på.

- Gör om gymnasiet så att det finns meningsfulla studievägar för alla begåvningsstyper. Bryt upp från föreställningen att all gymnasieutbildning skall förbereda för universitetsstudier. Också många andra yrkesbanor behöver välutbildat folk.

- Ge universiteten en sportslig chans att klara grundutbildningen med duktiga lärare. Det kostar pengar, men ändå inte mer än vad staten de senaste åren styrt bort från den högre utbildningen.

- Återupprätta anständiga villkor för den grundläggande forskningen. Också detta kommer att kosta pengar som emellertid svårigen kan finna en bättre placering. Universiteten måste få det intellektuella svängrum, utan vilket nyskapande av kunskap inte är möjligt.

Det är fyra bidrag som skulle kunna göras till många fler. De kan säkert andra bidra med i en öppen och konstruktiv dialog.

Ett femte förslag skulle emellertid kunna utgå från iakttagelsen att kunskapsuppbyggnad inte så lätt låter sig styras i den gängse lite byråkratiska form som gäller för annan offentlig verksamhet.

Därför vore det bra om den kommunala skolans rektorer fick samma frihet som rektorerna redan har i friskolorna. Och det vore bra om staten förmådde lita på att universiteten och högskolorna klarar sig utmärkt utan att i tid och otid tvingas att underställa Utbildningsdepartementet i Stockholm sina idéer.

Om staten såg som en huvuduppgift att främja andras glädje över att bryta ny mark skulle mycket vara vunnet.

Per Unckel

Riksdagsman (m)
Utbildningsminister 1991 – 94

Ingrid Segerstedt Wiberg hedras med ett seminarium

FÖDELSEDAGAR TYCKER HON är upphausade pseudohändelser. Speciellt de jämna. Därför hade hon tänkt resa bort på sin 90-årsdag. Men när tanken väcktes att arrangera ett seminarium kring några av hennes hjärtefrågor, i stället för ett traditionellt födelsedagskalas, beslöt hon att stanna hemma och låta sig hyllas på det sättet.

Hedersdoktor vid Göteborgs universitet blev hon för precis 20 år sedan, 1981, och universitetet är värd för seminariet.

Ingrid Segerstedt Wiberg är en av vårt lands och vår tids viktigaste opinionsbildare. I närmare sjuttio år har hon stått på barrikaderna och högljutt agiterat för humanitet i flyktingfrågor, fredlig samexistens och solidaritet med de svaga. Hennes vassa penna har rispat och satt djupa spår i debatten om kärnvapen och upprustning,

i frågan om kvinnors rätt och ansvar och i den senaste striden kring sekretess och åsiktsregistrering. Som journalist, politiker och debattör har hon gått sin egen väg utan att någon enda gång vika undan för partipiskor eller chefredaktörer. Nu oroar hon sig för tystnaden. Den rädsla för klarspråk hon tycker Sverige visar internationellt. Och den likgiltighet hon tycker sig se hos allt fler inför orättvisor och maktmissbruk.

Seminariet är öppet för alla.

HAR SVERIGES RÖST TYSTNAT?

Vem bjuder motstånd idag? Vad styr den offentliga debatten?

Tid: söndagen den 17 juni kl 11.00-14.00 Lokal: Aulan, Göteborgs universitet, Vasaparken

Föreläsare: *Ingrid Eide*, sociolog. Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, IKFF. *Dennis Töllborg*, professor i juridik. *Arne Ruth*, nybliven ordförande i svenska PEN-klubben, f.d. chefredaktör på Dagens Nyheter. *Maj Britt Theorin*, EU-parlamentariker, f.d. nedrustningsambassadör.

Program

11.00 Inledning och välkommen
11.30 Ingrid Eide. Er fredskultur og global etikk prat eller praksis i den nordiske modellen? Hvem vil målbaere og praktisere vår modell i globaliseringens tid?
12.00 Dennis Töllborg. Värdesystemets parasiter. "En tystnadens gam kommer att sluka era inälvor".

12.30 Paus med förfriskningar
13.00 Arne Ruth. Om den svenska glömskans betydelse för nutiden – om bruk och missbruk av historien.
13.30 Maj Britt Theorin. Bidra med kvinnor – inte militarisering av EU!
14.00 Seminariet avslutas

Konferencier är Anette Carlsson, Universitets-TV. Seminariet är kostnadsfritt. Och i den mån det finns platser kvar vänd er till Universitetshörnan, korsningen Vasagatan/Göteborgsgatan, 031-773 5400 eller gå direkt till universitetets aula på söndagen.

Fria ord

Humanekologins framtid får inte avgöras av ekonomiska motiv

SOM GU JOURNALEN tidigare har rapporterat om är professuren i humanekologi, och därmed också forskarutbildningen, hotad. Detta är särskilt beklagligt i en tid då tvärvetenskaplig forskning anges som mer och mer angeläget i samhälls- och miljödebatten.

Ämnet humanekologi har funnits vid Göteborgs universitet sedan 1972, och studerar samspelet mellan människa och miljö ur ett tvärvetenskapligt reflexivt perspektiv. Det är problemet som bestämmer frågan, inte det disciplinära ämnesområdet. Forskare och doktorander vid avdelningen för humanekologi har olika ämnesbakgrund och studerar frågor och frågeställningar som överskrider enskilda traditionella disciplinräns.

Vittnesmål om hur tvärvetenskapliga projekt har stapat på att medverkande forskare har pratat förbi varandra eller stridit om vems perspektiv som skall tillåtas domenera, är tyvärr lätta att finna. Utbildningen inom humanekologi ger kompetens att integrera olika kunskapsperspektiv, en kompetens som behövs i dagens komplexa samhälle.

Inrättandet av professuren i humanekologi vid Göteborgs universitet skedde efter ett riksdagsbeslut. Medel har hittills betalats genom den humanistiska fakulteten, men i november förra året föreslog fakultetsnämnden att inte längre finansiera professuren i humanekologi. I egenskap av doktorander i humanekologi är vi starkt kritiska till förslaget. Samtidigt har vi förståelse för att den humanistiska fakulteten inte prioriterar ett ämne som borde vara en gemensam angelägenhet för samtliga tre fakulteter.

GLOBALISERINGEN ÄR IDAG ett faktum när vi betraktar kommunikationer och rörlighet, det ömsesidiga beroendet nationer och människor emellan, samt människans påverkan på de ekologiska och geofysiska systemen. I de globala överlevnadsfrågorna är kopplingen mellan mänskliga, samhälle och natur tydlig, och de samhälls- och miljöproblem vi står inför saknar vetenskapens disciplinräns. Samhället efterfrågar i dag i allt högre utsträck-

ning tvärvetenskaplig kompetens i handhavandet av dessa problem. Detta har också framkommit under höstens debatt om tvärvetenskapens organisation vid Göteborgs universitet. Det framstår därför som märkligt att tvärvetenskapliga ämnen som humanekologi är ifrågasatta vid universitetet.

AVDELNINGEN FÖR HUMANEKOLOGI har idag nio aktiva doktorander och forskning bedrivs inom områden som rör naturresurshandling, fattigdom, hållbar utveckling, människosyn och natursyn. Vi anser att ämnets framtid vid Göteborgs universitet inte ska avgöras av ekonomiska motiv vid en enskild fakultet, utan bedömas på grundval av den forskning och utbildning som pågår vid avdelningen i dag, samt ämnets betydelse för framtida forskning vid universitetet.

Laura Piriz, Tom Böhrer, Ylva Engwall, Andrea Morf Mathias Gustavsson, Per Knutsson, Jessica Grahn Agneta Gavare och Carina Pettersson

Nypremiär för debatt på webben

Har du inte hängt med i debatten? Läs de senaste inläggen på <http://friaord.gu.se>

I början av juni lanserades ett helt nytt debattorgan på webben som kort och gott heter fria ord. Det nya debattforumet är mycket enklare än det förra. Man behöver inte registrera sig för att publicera utan det är bara att skriva inlägg och klicka på "skicka", och, i bästa fall, blir det omedelbar respons.

Här kan du diskutera högt och lågt: Allt från tvärvetenskapens villkor till bristen på parkeringsplatser i Haga. Det går att starta egna diskussioner, svara på inlägg eller helt enkelt följa andras diskussioner.

Lägg följande webbadress bland dina bokmärken: <http://friaord.gu.se>
Låt diskussionen leva!

Några regler:

- Debattsidan är intern. Deltagandet är förbehållet anställda och studenter vid Göteborgs universitet och Chalmers.
- Det går bra att vara anonym men vi ser helst att man väljer att framträda med namn. Debatten får inte innehålla material som står i strid med gällande lagsiftning, vad gäller t ex förtal, förolämpning eller upphovsrättsbrott.
- Redaktionen vid avdelningen för information och omvärldskontakter förbehåller sig rätten att ta bort material som strider mot dessa regler.
- I visionen för Göteborgs universitet står det att målet är att vidareutveckla ett fritt och demokratiskt universitet. Det ska vara högt i tak. Enbart respekten för andra och intellektuell hederlighet utgör gränsen för vad som får sägas. Det är i den andan debatten ska föras!

Håller GU Fysiken flytande?

ATT ARBETSGIVARE ERBJUDER sina anställda möjlighet till subventionerad motion är en viktig förebyggande åtgärd i tider av stress och olika grader av "vidbrändhet" och ohälsa. De flesta arbetsgivare, både offentliga och privata, har insett detta och försöker underlätta och uppmuntra sina anställda att motionera. Detta understöds dessutom av skattesystemet som låter arbetsgivare skattefritt subventionera varje anställd med 2 000 kr per år.

Såsom anställd försöker jag ta ansvar för min hälsa bl a genom att motionera regelbundet.

Det är då i högsta grad frustrerande och "kontraproduktivt" att jag själv inte skall få välja var, när och i vilken form det passar mig bäst att kunna utöva min

subventionerade motion. Istället har min arbetsgivare bestämt att som GU-anställd skall man motionera på Fysiken. Punkt slut. Men Fysikens utbud, tider eller lokaler passar inte mig!

Varför kan inte GU införa ett neutralt subventioneringssystem? Som både ersätter utlägg för terminkort eller dylikt men som kanske också erbjuder en möjlighet att motionera på arbetstid?

Syftet måste väl ändå vara att så många som möjligt motionerar och på så sätt förbättrar sin hälsa? Eller – elaka tanke – är syftet med GU:s nuvarande subventioneringssystem att hålla Fysiken ekonomiskt under armarna?

Ingrid Lundgren
GU-anställd

Personalnytt

NYA PROFESSORER

Stefan Hohmann, molekylär mikrobiell fysiologi

Carl-Johan Gadd, ekonomisk historia
Maria Oscarsson, pedagogik med inriktning mot engelska språket

NY ADJUNGERAD PROFESSOR

Ola Stenqvist, anesthesiologi och intensivvård, speciellt monitoreringsteknologi

NYA DOCENTER

Carl Göran Widmark, oral och maxillofacial kirurgi

Ulla-Britt Wennerholm, obstetrik och gynekologi
Sergei Simak, fysik

ÖVRIGA FÖRORDNANDEN

Tina Fernström, avdelningsdirektör/områdesansvarig för extern kommunikation och folkbildning vid avdelningen för information

och omvärldskontakter

Claes Jansson, avdelningsdirektör/områdesansvarig för kommersialisering, juridik och avtal vid avdelningen för information och omvärldskontakter

Barbro Andersson, chefssekreterare vid avdelningen för information och omvärldskontakter

Niklas Fernqvist, projektledare för affärsutveckling vid avdelningen för information och omvärldskontakter

Peter Johansson, affärsjurist vid avdelning-

en för information och omvärldskontakter
Cecilia Andersson Edwall, redaktör på Universitets-TV vid avdelningen för information och omvärldskontakter
Anette Carlsson, redaktör/programledare på Universitets-TV vid avdelningen för information och omvärldskontakter
Laila Östlund, fotograf vid Universitets-TV
Magnus Kinding, ingenjör med inriktning mot tele och data

Som en film av Jacques Tati!

KNAPPT HADE RIDÅN gått ner för filmfestivalen i Cannes förrän den gick upp för UNESCO:s världsspännande symposium om Vatten-Miljö-Hälsa. Oljeshejker, ministrar och universitetsrektorerna och turboforskare från ett 50-tal länder skulle frotteras med varandra i dagarna tre. Jag hade hedrats med uppdraget att hålla högtidsföreläsning vid invigningen, klädd som en Harlekin i akademisk svepning.

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Guy Heyden, alias Guido

UNESCO:s Division of Higher Education ville att jag, inför lanseringen av ett tvärvetenskapligt Euro-Arab Network, belyste GU:s tvärvetenskapliga forskning och utbildningar med helhetssyn på människans villkor i en föränderlig miljö. Jag ansågs kvalificerad för detta uppdrag i min egenskap av projektledare för det nu 15-åriga projektet Kosterhälsan och som författare av boken "Human Response to Environmental Stress" (Biologik, 1999; förord: Göran Tunström).

PÅ MIN BILRESA till Cannes blev jag ränad i Aix en Provence och förlorade alla mina tillhörigheter, inklusive manus och bilder! Men doktorshatten och manteln, som GU:s rektorander och dekanaljer brukar försöka dölja sin nakenhet med vid högtidliga tillfällen, lämnade rånarna kvar. Vad skulle de ha sådana prylar till? Tråkigt nog förlorade jag också glasögon och hörapparat. Det var tur att jag inte bar peruk, träben och löständer – andra kommersiella bevis på den naturvetenskapliga forskningens begränsningar! En äkta "kommissarie Clouseau", som stigen direkt ur filmduken, gav dock min tillvaro guldkant vid fyra timmars "utredning" av brottet.

Framträdandet på festivalpalatset gick

bra, trots avsaknaden av bilder. Men nog kände jag mig som ormtjusaren på Kiviks marknad som inte hade några ormar och i stället fick berätta hur det var!

"Efter sju magra år, med tvångsmatning via styvmoderliga fakulteter, går nu Temanämndens Via Dolorosa äntligen mot sitt slut."

PÅ ÅTERRESAN, via Rhône-dalen (!), nåddes jag av budskapet att GU:s Jönssonliga slagit till. Humanekologin, ett av Agenda 21:s grundämnen, skulle avrustas och berövas Temanämnden. Humanister, för vilka "ingenting är heligt" (läs tidigare nummer av GU-Journalen) när det gäller att spara pengar, och samhällsvetare, som själva bestämmer vad som är relevant för samhället, hade planerat det perfekta brottet – med naturbegävningar som doa-doa-

kör. Jag hade läst de senares sanslösa remissvar i ärendet (E1 186/01 hos registrator) och var beredd på det värsta.

Efter sju magra år, med tvångsmatning via styvmoderliga fakulteter, går nu Temanämndens Via Dolorosa äntligen mot sitt slut. Ridån håller på att gå ner för den internationellt rosade, tvärvetenskapliga organisationen vid GU. Och det skäms åtminstone jag för. Men kanske kan det uppstå något nytt ur den stumfilmsfars som rektoranderna har regisserat bakom lykta dörrar under det senaste halvåret och som skapat så stora arbetsmiljöproblem för Temanämndens anställda, vana vid vidsyn och lyhördhet. Det vore en nåd att stilla bedja om – för våra barns och barnbarns framtid.

LÄNEMANTELN ÄR NU återbördad till GU:s relikkontor. Det enda jag har kvar är hatten. Men det passar sig väl inte att mata duvor på Järntorget iförd skrynklig hatt?

Guy Heyden

UNESCO/Cousteau
Ecotechnie-professor

SKRIV TILL GU JOURNALEN

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Skriv om det som berör dig på universitetet eller svara på andras inlägg. Låt fler få veta vad du tycker.

Skicka din insändare per e-post till: gu-journalen@gu.se. Skriv kort och kärnfullt, helst inte mer än 400 ord, max 550 ord. Uppge namn (men det går också bra att vara anonym). Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Manusstopp för nästa nummer är den 10 september. Låt diskussionen leva!

Akademisk lathund, del 6

Brytningstid: I essäsamlingen *Sällskap för en eremit* 1938 förklarar Frans G Bengtsson sin leda över "högtidliga utredningar i allmänna ämnen av den omtyckta typen 'vi leva (underförstått: till skillnad från någon annan historisk periods människor) i en brytningstid'".

Fyrtialister: Betyder författare som fått sitt genombrott på 40-talet och vars texter präglas av en tidstypisk pessimism och experimentell form. Exempel är Lindegren, Vennberg, Dagerman och Ahlin.

Humanistiska doktorander:
En vision

Meddelarfrihet: Ett okänt begrepp?

Postsekulariserad, postkommunistisk, postindustriell:
Mycket post nu för tiden.

Roll: Förekommer i uttryck som mansroll, könsroll, mammaroll, författarroll, politikerroll etc. Vem har skrivit manuskriptet?

Småämnen: Blir allt mindre

Tvärvetenskap: maskrosors vara eller inte

David Andersson & Allan Eriksson

Universitetshörnan

Göteborgs universitets informationscenter med presentshop

BILD: FO ARKITEKTKONTOR AB

SOMMARTIDER
18-29 juni & 16 juli-10 augusti
öppet 11-17, lunchstängt 13-14
OBS! 2-13 juli stängt

ORDINARIE TIDER
Mån-fre 11-18, onsdag 11-19

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Korsningen Vasag./Göteborgsg. Tel: 031-773 5400. E-post: Visitorcenter@adm.gu.se

www.visitorcenter.adm.gu.se

FOTO: GÖRAN OLUFSSON

Ingen ska få störa festen

HEJ ALLA NI som så generöst beslutar å våra vägnar. Välkomna till Göteborg: vi har försäkrat oss om att Ni, och endast Ni, maktens verkliga VIP:ar, skall få ha centrala Göteborg bara för Er själva.

Ni skall inte behöva störas av folket nu när Ni har vänligheten att gästa oss.

JAG TRÄFFADE JUST en av Era kompisar, en jurist från Nyköping, där Ni som bestämmer ju hade ett annat trevligt samkväm för ett tag sedan. Vi var några föräldrar som hade efterfest sedan våra barn gått ut för att fira sin "studentexamen". Precis som om denna examen och deras betyg spelade någon roll för deras framtid. Både Ni och jag vet ju att kombinationen Långedrag och vackra båtar, eller Stockholm med sommarställe på Fårö, är mer centralt än betyg för möjligheten att nå ett anständigt liv. Precis som livets erfarenheter lärt oss att betyget lika tydligt som den framtida löneutvecklingen är styrt av KGT-principen. Sådant är livet – resten är bara Matrix.

Juristen var mycket stolt över Er sammankomst i Nyköping. Jag berömde den också utifrån det jag inledningsvis trodde vi gemensamt var så glada över: demonstrerande av politisk vilja, utan slagsmål. Diskurs brukar vi kalla det i vetenskapens värld, och ser det som något vi inte kan leva utan.

NEJ, SA HAN, inte var det fråga om diskurs som skapade denna framgång. Det var vår tydlighet. "Vi ställde 300 poliser utanför Nyköping, och varje liten Ford Transit

med minst fem personer i kollade vi skitnoga." Alltså, receptet för framgång: håll dissidenterna utanför, se till att de inte får chans att störa festen.

Ja, det är väl ungefär som Schengen; oj, vad vi är oroliga för krigen och tycker illa om de elaka, men inte kan vi låta flygbolagen på chans ta hit en och annan "ekonomisk flykting" utan att behöva ta straffansvar för det. Nej, låt flygbolagen sköta kontrollen, så slipper maktens VIP:ar chikaneras i TV när ett flygbolag inte vågade ta med den som hade fräckheten att försöka fly med hjälp av ett falskt pass. Precis som om Milosević, Pinochet, Saddam och Stalin gärna utfärdar pass till inhemska dissidenter, eller "terrorister" som de brukar kalla dem. Ja, ja, det vet vi ju redan så väl att "deniability" är varje framgångsrik makt-havares grundrecept.

OCH SA GICK samtalet vidare, oss jurister emellan. Vi var de enda juristerna, och konverserade högst artigt, han i sin kostym med slips (naturligtvis!) och jag i mina blåjeans och collegetröja (naturligtvis!!!). Så småningom ledde samtalet fram till vardagens trivialiteter. Till våra barns kväll, det fortsatta festandet denna kväll när de skulle fira "studenten", och vad som stod framför dem. I konkretiseringen handlade det om vilka som var tvungna att räkna med problem även denna kväll och vilka som inte behövde oroa sig över sådant. Min son får inga problem, han är vit, kommer från Långedrag och har en känd pappa som professor. Så vem hamnar hos snuten ikväll, efter att ha nekats inträde av någon testosteron-stinn vakt som älskar att utöva makt. Blatten eller Patrik?

Blatten, negern, juden, "provocerar" sa han. De djävla – ty "djavla" vad var de tänkte; kommunjuristen i sin slips, finansministern med sin budgetproposition och säpochefen med sitt register – aparta, de som inte är som jag, de som inte är mainstream, de som protesterar mot att EU skall ha egen krigsmakt och mot Schengenkonventionens sammanblandning av narkotikasmugglare och flyktingar, de som ropar att Ni hycklade om Torsten och Ni mörkade om Osmos död, de som ropar att kejsaren har inga kläder, de djävlarorna stör festen.

DE PROVOCERAR VAR hans ord. Och omgivningen nickade med eller höll käft. Hans värld var den bekväma världen, den värld som tror att problemet är "yrkesdemonstranter", som han kallar dem över grillen i trädgården, "terrorister" som de kallas av den politiska makten, "medborgerligt opålitliga" som de kallas av SÄPO.

Men kanske handlar det i grund och botten om "demokratins rätt till självförsvar", som Ni och den s k säkerhetstjänstkommissionen kallar det, med alla krökta ryggar ivriga påhejande. Ändå förstår jag inte riktigt: Vad lägger Ni egentligen för mening i orden "demokrati" och "självförsvar"?

Dennis Töllborg

Professor i juridik

Fotnot. KGT-principen = "Kåt, Glad och Tacksam", eller socialt kompetent som det visst kallas i finare sammanhang.